

LLUC

ABRIL • 86

Núm. 728

225 pts.

ELS MOLINS D'AIGUA

DOSSIER EDUCACIÓ I AUTONOMIA

PLA
PRIVAT
DE
JUBILACIÓ

Per a cobrar
un bon sou
tota la vida.

BANCA CATALANA

BANC INDUSTRIAL DE CATALUNYA
BANC INDUSTRIAL DEL MEDITERRANI
BANC DE BARCELONA

S U M A R I

LLUC

Revista mensual

Abril 86. N.º 728

ANY LXVI

Direcció:PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Palma de Mallorca**Edita:**

OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 72 32 99
07080 Palma de Mallorca**Director:**

Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:Climent Picornell
Pere Llabrés i Martorell**Secretari de Redacció:**

Mateu Morro i Marcé

Consell de Redacció:Jaume Falconer
Catalina Mir i Fullana
Lleonard Muntaner i Mariano
Antoni Nadal i Soler
Antoni M. Thomàs
Gaspar Valero i Martí**Publicitat i coordinació:**

Bernat Calafat

Administració i subscripcions:

Jordi Valls

Subscripció: 2.050 ptes. anuals
Estranger: 2.400 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 225 ptes.Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors.**Imatge de la coberta:** Gabriel Ramon**Disseny:** Jaume Falconer**Maquetació:** Bernat Calafat**Fotocomposició i impressió:**Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 39 i 43 - Tel. 25 44 32
07004 Palma de MallorcaDipòsit Legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

Fundació Congrés de cultura catalana

Pàg. 3 _____ EDITORIAL

Pàg. 4 _____ DOSSIER EDUCACIÓ I AUTONOMIA

Pere Rios i Jaume Sureda: **Presentació**
Pere Rios: *La gestió educativa a la Comunitat Autònoma*
Gaspar Nicolau: *El català a les escoles: estat de la qüestió*
Jaume Sureda: *Municipi i educació a Mallorca*
Josep Mercadal: *Institucions i educació a Menorca*

Pàg. 15 _____ ENTREVISTA

M. López-Crespí: *Parla en Gabriel Janer Manila*

Pàg. 16 _____ HORIZONS SEPARABLES

Boro Miralles: *Contrapunt*

Pàg. 17 _____ SOCIETAT

Joan Mir: *El caciquisme*

Pàg. 19 _____ II CONGRÉS

Àrea 3 lingüística social, programa

Pàg. 21 _____ SOCIETAT PRETURÍSTICA

Andreu Ramis i Antoni Ginard: *Notes sobre els molins d'aigua.*
Dibuixos de Biel Bonnín

Pàg. 26 _____ ESGLÉSIA NOSTRA

Llorenç Alzina: *Alberta Giménez i Adrover*
(Promotora de l'ensenyament cristià de Mallorca)

Pàg. 28 _____ NOTES D'EDUCACIÓ

Ramon Bassa: *L'infant té un cos*

Pàg. 29 _____ CUINA

Antonín: *Passat i present de la cuina mallorquina*

Pàg. 30 _____ EN MIQUEL PER LA CUINA

Miquel Cardell: *Cava amarg sense roses*

Pàg. 31 _____ ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

Miquel Ferrà: *L'àngel de l'Almudaina*

Pàg. 31 _____ L'ULL DE VELLUT

Guiem Daviu: *Flors per a na Raquel*

Pàg. 32 _____ LLIBRES

Lleonard Muntaner: *Tria de novetats*
Miquel Bezares: *Cambra de bany*

Pàg. 34 _____ CRE·A·CCIÓ

Gabriel Ramon: *Fotografies*

Pàg. 36 _____ PASSATEMPS

Bernat J. Amengual: *Lluc-grama*

CÒMODA

FÀCIL

SEGURA

RÀPIDA

ACTUAL

Arguments directes, senzills,
perquè pensam que la senzillesa
no lleva eficàcia.
Avui, gràcies a la targeta
«Sa Nostra», podeu disposar,
ingressar i estar al corrent de les
vostres operacions sol·licitant el
saldo de la vostra llibreta o
l'extracte del vostre compte corrent.

**SERVIU-VOS
AUTOMÀTICAMENT**

**CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"**

EL PARLAMENT DE LES ILLES BALEARS

(Balanç de tres anys de legislatura econòmica)

De l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de les illes Balears i de les eleccions autonòmiques celebrades l'any 1984 sorgeix, com un element clau de la normalització política després de la mort del general Franco, el Parlament de les illes Balears. Constituït a la seva primera seu —la Llotja— s'ha assentat definitivament a l'antic edifici del «Círculo Mallorquín», lloc on els vint-i-un diputats del Grup Popular (Coalició Popular), els vint-i-un del Grup Socialista (P.S.O.E.), els vuit del Grup Regionalista (U.M. i independents) —ara anomenat Grup Reformista— i els quatre del Grup Esquerra Nacionalista - P.S.M. (Partits Socialistes de Mallorca i Menorca), desenvolupen la seva tasca.

Són, ja, tres anys de legislatura que acabarà a la primavera de 1987, hora de fer-ne un balanç. Pel que fa a les lleis promulgades el balanç és curt. El Govern que eixí de la Coalició Popular amb el suport d'«Unió Mallorquina» no tengué, en principi, gaire interès en l'ús de les lleis sorgides del Parlament autònom. Preferia governar mitjançant els decrets. A tot això s'ha d'afegir que el Reglament del Parlament dificulta la rapidesa en la tramitació de la tasca parlamentària. Tal vegada sia aquest el primer tret a fer: l'escassa puntualitat i la poca celeritat de la cambra.

Si a això hi afegim que únicament hi ha quatre mesos de sessions (més alguna sessió extraordinària) i que els presidents de les comissions parlamentàries no són extremadament diligents es pot explicar la migrada fecunditat del nostre Parlament.

A les poques lleis aprovades —sobre la Joventut, el Consell assessor de R.T.V.E., Espais Naturals, Normativa d'Allotjaments turístics...— s'ha de retreure que l'aprovació dels Pressuposts Generals de Comunitat Autònoma per a l'any 1986 no s'ha resolt i que encara no s'han liquidat els de l'any 1984. Sens dubte, aquest tercer any es presenta com el més profitós. Moltes lleis —i moltes incògnites sobre aquestes— són damunt la taula. La de Normalització Lingüística (quin serà l'interès en aplicar-la?), la d'Acció Social (serà el sector privat o el públic qui tendrà esment en la prevenció i rehabilitació del marginats socials?), la de Compilació del Dret Foral (tendran supervivència les nostres lleis diferencials i s'acabaran els residus senyorials?), la dels Consells Insulars (no caldria, abans, discutir la Llei Electoral?), la Llei Electoral (proporcionalitat o paritat entre les illes, ciutat i la part forana?) i esperam, també, una llei sobre la Funció Pública.

A la lentitud parlamentària a la qual ens hem referit abans, causada pels partits en el poder, l'Oposició ha respost amb un vertader allau. Els grups de l'Oposició han presentat

projectes o proposicions de llei (p.e., E.N. - P.S.M. presentà ja fa estona una sobre Normalització Lingüística i el Grup Socialista una sobre Acció Social) que el Govern ha vetat sistemàticament. La creació de ponències per a la redacció de lleis —proposada per l'Oposició— ha donat una certa sortida viable a aquesta intransigència.

Però on, realment, el Parlament s'ha manifestat com una vertadera cambra de discussió i tutela dels drets ciutadans ha estat en els torns de preguntes formulades pels grups o en les preguntes personals dels parlamentaris. Algunes, poques, s'han contestat amb rapidesa; d'altres, la majoria, amb lentitud. Nogensmenys, els temes que, malauradament, han posat el nom del Parlament i del Govern al carrer han estat els temes sorgits d'aquestes preguntes. És el cas de les sospitoses subvencions a familiars del President, la concessió d'obres a empreses lligades a membres del Govern, el tema de la importació il·legal de carn o la política de personal de la comunitat autònoma. Temes que han generat debats profunds i, fins i tot, mocions de censura. En aquestes sessions i a les altres, Coalició Popular ha donat suport incondicionalment al Govern, Unió Mallorquina s'ha engronsat (sí i no, no o sí...), però, en definitiva ha fet el mateix que el Grup Popular i no pot escapolar la seva responsabilitat, tot i que ha marcat les seves diferències. El Grup Socialista es presenta, darrerament, més actiu que quan era comandat per Fèlix Pons, Pons tenia bon «punch» en els debats —marcats per un desprestigi continuat de l'executiu—, però menys eficàcia parlamentària que la que té, ara, el seu grup. Esquerra Nacionalista - P.S.M. que ha tenguut una presència molt activa —algú ha dit que excessivament activa per a la marxa del Parlament— ha recollit sensibilitats d'alguns col·lectius ciutadans i les ha dutes al Parlament.

Tots els grups —excepte el del P.S.O.E.— anaren a Madrid a sol·licitar ampliacions de competències i a mantenir debat amb el Parlament de l'Estat sobre la llei d'Aigües, la d'Ensenyament Universitari i la d'Ensenyament no Universitari. Com també anà a Madrid el Pla de Desenvolupament Econòmic Regional, sense debat parlamentari.

Una conclusió d'aquest balanç als tres anys de funcionament pot ser aquesta: el Parlament és una eina a emprar, i bona, poc coneguda pels ciutadans —la comissió de Peticions, a la que té dret d'acollir-se qualsevol ciutadà ha estat emprada molt poc—, la poca divulgació i la poca fecunditat de la cambra paral·lela amb el retard amb què s'edita el seu Butlletí i el diari de sessions. Tot i que haurà complert una tasca, la poca iniciativa del Govern i l'excessiva lentitud faran que l'aprovació de lleis —vertader bessó del Parlament— i la seva possible aplicació sigui esquifida. □

DOSSIER EDUCACIÓ I AUTONOMIA

Hauria d'estranyar però no és així: Les Illes Balears són l'única Comunitat Autònoma, d'entre les que tenen llengua pròpia, que no té ni ha rebut competències en matèria educativa; és més, Andalusia i les altres Illes de l'Estat Espanyol, les Afortunades, administren ja els seus respectius sistemes educatius sense perjudici de les facultats que la constitució atribueix a l'Estat. Aquestes illes, les nostres estimades roquetes, qui ho hauria de dir!, formen part del *territori MEC*, eufemisme que anomena i delimita aquelles Comunitats Autònomes sense competències transferides en educació que depenen totalment del Govern Central. I és que l'autonomia balear, a la qual accedírem per la via de l'art. 143 de la Constitució i a la mateixa —i darrera!— fornada dels Estatuts d'autonomia d'Extremadura, Madrid i Castella-Lleó al febrer de 1983, és una autonomia de tercera... regional!

L'educació, l'ensenyança..., una de les competències no transferides a la Comunitat de les Balears, fou objecte d'atenció, d'anàlisi i de projecció d'alternatives durant la dècada dels 70. Era un tema que preocupava a l'opinió pública als darrers anys del franquisme i primers de la transició política, per la doble problemàtica que l'afectava; doble perquè a les diferències i problemes inherents al sistema educatiu d'àmbit estatal i al subsistema balear, s'afegeien els relacionats amb la també doble condició d'insularitat i de comunitat amb llengua i cultura pròpia, fins aleshores marginades.

Les expectatives de resolució, que augmentaren enormement a l'etapa pre-autonòmica, no s'han vist coronades per l'èxit, almenys pel que fa als àmbits d'actuació de les institucions insulars i interinsulars. Avui, a gairebé vuit anys vista de la posta en marxa dels òrgans pre-autonòmics i a tres de l'aprovació de l'Estatut i constitució del govern autonòmic, una gota d'aigua freda gravita sobre l'educació en el marc autonòmic i és causa —entre d'altres— de decepció i desànim entre els sectors més implicats. Si més no, un altre gall canta pel que fa a un altre àmbit, el de les actuacions municipals en matèria educativa.

Aquest dossier pretén informar sobre el tema.

Pere Rios Martorell
Jaume Sureda Negre

LA GESTIÓ EDUCATIVA A LA COMUNITAT AUTÒNOMA

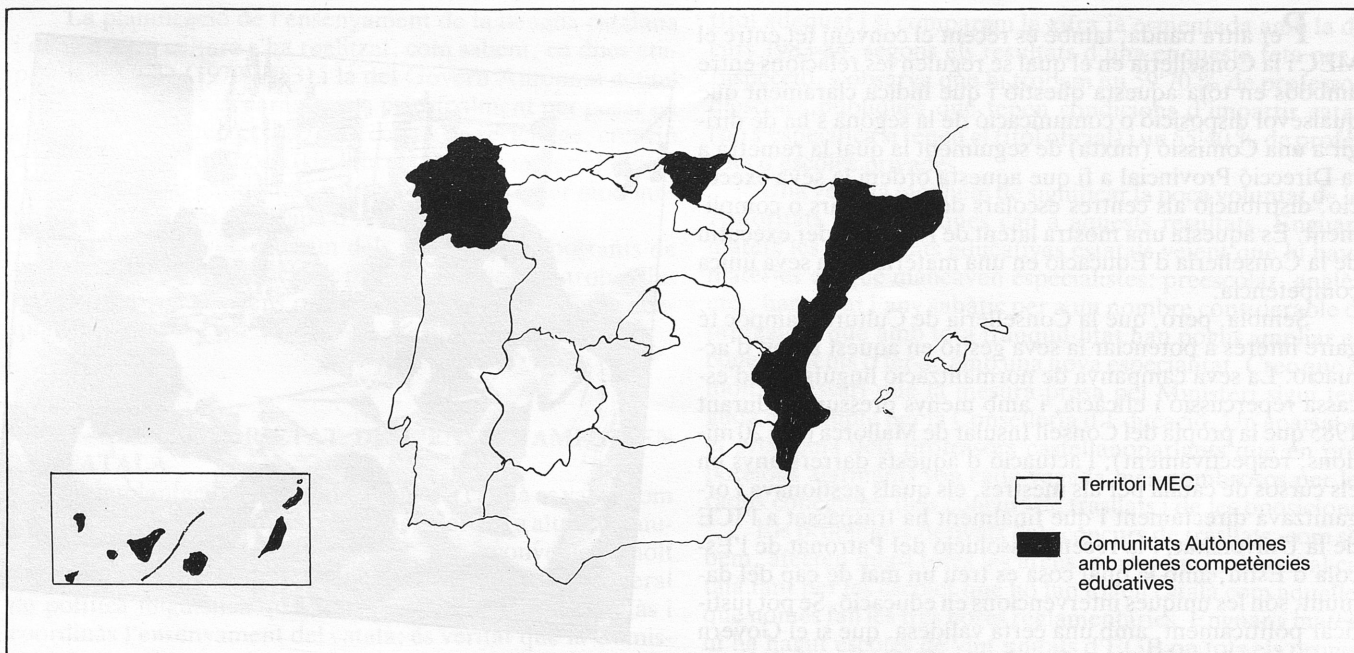
PERE RIOS

Amb l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears se tanca el període pre-autonòmic i s'obre una nova i important etapa que se caracteritza per la constitució d'un Parlament i d'un Govern propis, l'arrencada de l'administració i gestió pública autonòmica i l'assumpció de les competències transferides per l'Estat. L'autonomia, històricament perduda i llargament esperada, ha iniciat així la seva singladura, a la qual la recuperació de la identitat cultural i lingüística constitueix un objectiu de primer ordre. I en aquest sentit, el disseny d'estratègies de gestió en el camp de l'educació —i de la normalització lingüística— hauria d'ésser prioritat bàsica de qualsevol programa legislatiu i de govern. El present article pretén mostrar, encara que succintament, quin és el nivell actual de gestió de la Comunitat Autònoma de les Balears en matèria educativa.

Convé, en primer lloc, situar el marc jurídic de les competències en educació. Així, l'Estatut d'Autonomia atribueix a la Comunitat Autònoma el desenvolupament legislatiu i l'execució de «l'ensenyament en tota la seva extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats, sense perjudici de l'art. 27 de la Constitució (el qual recull els drets fonamentals en aquest tema), de les Lleis Orgàniques que el desenvolupin, de les facultats que atribueix a l'Estat l'art. 149.1.30 (Regula-

ció de les condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals i normes bàsiques per al desenvolupament de l'art. 27) i de la de l'alta inspecció necessària per al compliment i la garantia d'aquestes» (art. 11.10). Però a més, l'art. 14 dona «competència exclusiva, en harmonia amb els plans d'estudi estatals, per a l'ensenyament de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, d'acord amb la tradició literària autòctona» i afegeix que «la normalització d'aquesta serà un objectiu dels poders públics de la Comunitat Autònoma. Les modalitats insulars del català seran objecte d'estudi i de protecció, sense perjudici de la unitat de l'idioma».

No obstant aquests preceptes estatutaris, la transferència de competències educatives no s'ha produït. Ni s'iniciarà, almenys fins a partir de 1988, quan hagin transcorregut els cinc anys, des de la promulgació de l'Estatut, previstos a l'art. 148.2 de la Constitució, el qual fixa el sostre de competències que poden assumir les Comunitats que accediren a l'autonomia per la via de l'art. 143, entre les quals no consta l'educació encara que sí el foment de l'ensenyança de la llengua pròpia. La Constitució però, deixa una porta oberta perquè l'Estat pugui transferir o delegar, mitjançant llei orgànica, facul-

Mapa de les competències educatives de l'Estat Espanyol

tats corresponents a matèries que ultrapassin aquest sostre. És el camí que seguiren les Comunitats de Canàries i de València per a les quals, al mateix temps d'aprovar-se els seus Estatuts també se promulgaren ambdues lleis orgàniques que permetien la transferència de competències en altre matèries, entre d'elles les educatives. Recordem que això succeí l'any 1982, quan s'aprovaren per les Corts la majoria dels Estatuts Autònomic i just abans de la seva dissolució i de la convocatòria d'eleccions generals anticipades, feta per Calvo Sotelo quan s'enfonsava la UCD. L'Estatut de les Illes Balears, que havia quedat endarrerit en el procediment parlamentari, restà aparcat fins que les noves càmeres, amb àmplia majoria del PSOE, l'aprovaren al febrer de 1983, juntament amb els Estatuts d'Extremadura, Madrid i Castella-Lleó, les darreres Comunitats en accedir a l'autonomia.

Per què no fou tramitat abans? Per què no s'acompanyà d'un projecte de llei orgànica que permetés l'ampliació immediata de les competències estatutàries per sobre les fixades a la Constitució per als primers cinc anys? Les respostes escapen del marc d'aquest comentari i sols els analistes i els historiadors poden apuntar les causes i les responsabilitats polítiques hagudes en el llarg procés d'elaboració de l'Estatut, des de la redacció de l'avantprojecte per l'anomenada «Comissió dels 11» (del 3-VII-80 al 8-V-81), el grau de recolçament de les forces polítiques i l'acord subscrit per Jeroni Albertí i Fèlix Pons, màxims dirigents dels dos partits majoritaris d'aquells moments, UCD i PSOE (15-VII-81) fins a la remissió del projecte definitiu a les Corts on restaren més d'un any per mor de la crisi d'UCD. El fet, però, és que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears no té ni rebrà ara per ara, competències educatives. A la fi, la iniciativa de l'any passat del Parlament Autònom per tramitar les pertinents lleis orgàniques que permetessin aquestes i altres competències, fou rebutjada a les Corts pels vots del PSOE, en nom d'una harmonització del procés autòmic general de l'Estat que margina, que no té en compte la doble condició diferenciadora del sistema educatiu illenc: la insularitat i la de tenir llengua i cultura pròpia.

Així idò, la Comunitat Autònoma sols té competència exclusiva per a l'ensenyament de la llengua catalana, sense tenir però cap intervenció directa en el sistema educatiu el qual depèn íntegrament de l'Administració Central, formant

part de l'anomenat territori MEC. Paradoxalment, dues administracions tenen competències pròpies, distintes i de molt diferent magnitud en un sistema educatiu centralitzat (excepció feta de la Universitat), complex i unitari, que no admet gestió bicefàlica alguna, cosa que ja de per si és font de conflictes, si més no encara quan ambdues administracions són gestionades per governs de signe polític diferent.

Vegem però quines són les realitzacions del Govern Autònom a l'àmbit de les seves competències. En primer lloc, cal esmentar el projecte de LLEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, encara en fase de tramitació parlamentària, i sobre el qual ja s'ha escrit molt. Aquest ha d'esser el marc jurídic sota el qual s'ordeni la incorporació de la llengua catalana a l'ensenyança i la regulació del coneixement del català per part dels docents que s'incorporin al sistema escolar de les Balears. La lentitud en què es tramita és motiu de gran preocupació.

Pel que fa a l'ensenyança *del i en* català, fins al passat 10 de setembre no es publicaren al B.O.C.A.I.B. les disposicions legals pertinents —un Decret del Govern i quatre Ordres de la Conselleria d'Educació— que substituïren la normativa anterior, de l'any 1979, feta durant l'etapa pre-autònoma. El Govern tardà més de tres anys a elaborar una nova reglamentació del tema que no resultà gaire innovadora en relació a l'anterior. De fet, el Decret continuava deixant la llengua catalana com a matèria optativa al COU i al 3.er curs de F.P. de 2.^{on} grau, en clara contradicció amb el projecte de Llei de normalització lingüística, presentat al Parlament pel propi Govern, fins que al mes d'octubre es publicà la rectificació com a conseqüència d'una moció parlamentària sobre la qüestió. Segons pareix, el conjunt de disposicions fou aprovat de forma poc meditada perquè a més d'aquesta important rectificació encara en sortiren dues més a les ordres que regulen l'ensenyança *en* català (en el sentit que correspon al MEC, en darrer terme, i a proposta del Conseller de Cultura del Govern Autònom, autoritzar els centres escolars per impartir ensenyances en català, car seva és la competència sobre el sistema escolar) i creen la *Comissió Tècnica d'Assessorament* (en el sentit d'afegir dos vocals més, un inspector d'EGB i el cap dels serveis de normalització lingüística de la Conselleria).

Per altra banda, també és recent el conveni fet entre el MEC i la Conselleria en el qual se regulen les relacions entre ambdós en tota aquesta qüestió i que indica clarament que qualsevol disposició o comunicació de la segona s'ha de dirigir a una Comissió (mixta) de seguiment la qual la remetrà a la Direcció Provincial a fi que aquesta ordeni la seva execució, distribució als centres escolars de les Balears o compliment. És aquesta una mostra latent de l'escàs poder executiu de la Conselleria d'Educació en una matèria de la seva única competència.

Sembla, però, que la Conselleria de Cultura, tampoc té gaire interès a potenciar la seva gestió en aquest àmbit d'actuació. La seva campanya de normalització lingüística, d'escassa repercussió i eficàcia, i amb menys pressupost durant 1985 que la pròpia del Consell Insular de Mallorca (14 i 20 milions, respectivament); l'actuació d'aquests darrers anys en els cursos de català per als mestres, els quals gestionava i organitzava directament i que finalment ha traspassat a l'ICE de la Universitat; i la recent dissolució del Patronat de l'Escola d'Estiu, amb la qual cosa es treu un mal de cap del damunt, són les úniques intervencions en educació. Se pot justificar políticament, amb una certa validesa, que si el Govern Central no ha volgut transferir les competències educatives, tampoc s'ha d'intervenir sobre un sistema del qual no es tenen ni atribucions ni responsabilitats. Aquesta argumentació, però, és difícilment utilitzable pel Conseller Gilet perquè l'any passat mostrà la seva predisposició a intervenir amb més de 130 milions —el famós xec escolar— per subvencionar les escoles privades que no es concertassin, projecte oportunament rebutjat pel Parlament Autònom. Qui pro-

Amb la recent dissolució del Patronat de l'Escola d'Estiu, la Conselleria d'Educació i Cultura es treu un maldecap del damunt.

jecta usar 130 milions en actuacions d'aquest estil, ben bé pot desenvolupar programes en aspectes diversos de l'àmbit educatiu, tals com la dotació de recursos i mitjans didàctics per a l'ensenyança *del i en català* o en la normalització lingüística i cultural. □

EL CATALÀ A LES ESCOLES: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

GASPAR NICOLAU CRESPI

S'ha escrit molt sobre la importància que té la llengua per a un poble i la influència que exerceix sobre la educació de l'home. Aquest patrimoni ha estat l'orgull dels nostres avantpassats ja que l'han conservat malgrat els molts infortunis que ha sofert: hi ha un fet molt clar, l'obligatorietat de l'ensenyament de la llengua catalana es va fer quan se celebrà els set-cents cinquanta anys d'utilitzar-la i als cent vint anys que es fes obligatòria a l'escola primària.

L'explicació que es pot donar d'aquest fet és la desgràcia que ha patit el nostre poble pel que fa als nostres governants: l'egoisme, l'atracció que han tengut cap a altres cultures que s'han intentat imposat per la força del poble que treballava per a ells, el menyspreu a la cultura rural, el poc interès que han demostrat cap a la renovació educativa, la poca atenció que han prestat a les nostres arrels, etc. Això ha passat i així passa, però avui ens trobam més preparats i malgrat la nova problemàtica: immigració, medis audiovisuals forans, cultures estrangeres mediocres, etc., no han fet que encoratjar a molta gent; els temps no estan per a desànim.

Tractar sobre l'estat de l'ensenyament del català a les nostres escoles ens fa recórrer el camí fet en aquests sis cursos de la promulgació de l'obligatorietat de la nostra llengua pel

Decret de 7 de setembre de 1979. Existeix, emperò, un problema per poder fer una anàlisi de la situació real del català a les escoles; per desgràcia, no hi ha hagut cap mena de planificació, organització i coordinació. Els coneixements que tenim són, més bé, els resultats de les moltes enquestes que s'han fet i malgrat les bones intencions només indiquen algunes dades sense haver-les contrastades i els resultats de les qualificacions que els Professors posen de català a final de Cicle o curs. Aquest tipus d'informació ens serveix més en sentit quantitatiu que en el camp de la valoració, significació i interpretació.

La rel d'aquest problema la trobam en el plantejament inicial. Si consideram la llengua com a l'eix de tota activitat educativa perquè és l'essència de l'home, immediatament compremem que ha de ser la base de tot el currículum escolar, però això no passa, i hem de patir la incompetència dels nostres governants entrant dins un repertori absurd de competències educatives entre les dues administracions que no resisteix cap argument seriós. No vull dir amb això que l'assumpció de totes les competències sigui la panacea de tota la nostra problemàtica educativa i lingüística però ens pot fer primàriament la nostra planificació educativa.

La planificació de l'ensenyament de la llengua catalana i de la nostra cultura s'ha realitzat, com sabem, en dues etapes: la d'UCD (1979-1983) i la del Govern Autònom actual d'AP. La primera es caracteritza principalment per posar en marxa el Reial Decret i l'O.M.: cursos de reciclatge, creació d'un butlletí, autorització de llibres de text i material didàctic, realització d'enquestes; aquesta etapa va ésser molt més positiva que la fins ara etapa d'AP.

Fer un repàs de cada un dels punts més importants de l'O.M. (1979) i dels principals problemes que hem trobat durant aquests sis anys ens pot servir com a metodologia adequada.

I.—OBLIGATORIETAT DE L'ENSENYAMENT EN CATALÀ

La implantació de l'ensenyament del català es va fer com per força, com si no quedàs més remei, perquè a altres Comunitats autònomes es feia obligatòria. Un inconvenient molt important ha estat i és la inexistència d'una Direcció General de política lingüística que, entre altres funcions, planejàs i coordinàs l'ensenyament del català; és veritat que la Comissió Mixta tenia, en part, aquesta responsabilitat, però, a parer meu, hi mancà agilitat com és normal en un òrgan complex. La mentalització de la societat no es va fer, no hagué una campanya forta, salvant excepcions, dels ajuntaments, institucions, etc., que contribuís a llevar malentesos i ajudàs a comprendre la relació entre la llengua catalana i la nostra identitat com a poble. Aquest fet de sensibilització tant necessari per gairebé tothom ho és molt més per als elements de la comunitat educativa. A vegades s'han viscut situacions agressives, d'incomprensió que han estat tolerades per les Autoritats autonòmiques no donant cap tipus de suport als excel·lents professionals que han volgut fer senzillament una escola arrelada a la nostra pròpia idiosincràsia.

No ens han d'enganyar, el fet lingüístic imposa una forta voluntat política que fins ara no s'ha trobat. Si analitzam les xifres de les estadístiques publicades en aquests anys hi trobam moltes decepcions; per exemple, el curs 1979-80 (primer any obligatori) llegim que hi ha el 59'8 % de Centres que fan qualche hora de català, al curs 1981-82 (ja hi duem tres cursos) només hi ha un 51'06 % de Centres d'EGB que fan les tres hores reglamentàries i les dades corresponents al curs 1983-84 encara hi trobam el 10'3 % de Centres que no fan cap hora, essent molt preocupant que hi ha escoles unitàries d'un món completament rural que no en fan cap hora perquè el mestre és castellanoparlant.

Segurament aquestes xifres han estat llegides per les Autoritats autonòmiques responsables del fet lingüístic i no s'han preocupat gens d'aclarir quines podrien ser les causes d'aquest incompliment legal. Però es produeix una paradoxa quan, per una part, s'obliga que es facin tres hores i, per altra, no es prenen les mesures adequades perquè es pugui complir la legislació que ells mateixos han promulgat.

Els principals problemes que es dedueixen de les enquestes són: manca de professorat adequat, insuficiència de normes i orientacions, manca de material didàctic adequat, manca d'informació als pares.

Formació i perfeccionament dels professors

Els cursos de reciclatge per llei eren organitzats per la Comissió Mixta. Els primers anys tingueren una sèrie de problemes que foren deguts principalment a: excés de matrícula, manca d'infraestructura, els professors que impartien algunes matèries eren novells i els mancava experiència al camp didàctic, les poques experiències que s'havien fet a les escoles de les Illes, etc. Les dades estadístiques ens indiquen que en el curs 1980-81 hi havia el 38'50 % de professors que tenien el

títol adequat i si comparem la xifra ja esmentada amb la del curs 1983-84, segons els resultats d'una enquesta feta per la Inspecció, s'observa que hi trobam un 59'70 % de professors d'escoles públiques que tenen condicions d'impartir català (no s'especifica si tenen el títol oficial) i un 55'40 % de professors d'escoles privades.

Una vegada més hem de significar la poca voluntat de les Autoritats autonòmiques cap a aquests resultats. Enguany mateix les Autoritats educatives estatals veient que hi havia matèries en què mancaven especialistes: preescolar, anglès, etc., han creat l'any sabàtic per a un nombre considerable de professors que amb tota tranquil·litat han pogut ampliar els coneixements o fer-se amb una nova especialitat. Crec que és molt necessari que la mesura presa pel Ministeri sigui tenguuda en compte per la Conselleria d'Educació. Un apartat és el problema dels professors castellanoparlants que en proporcions alarmants són cada vegada més nombrosos per les raons conegudes dels concursos de trasllats i de les oposicions.

Els problemes derivats dels concursos de trasllats, com sabem, afecten quasi totes les àrees, però principalment al català tant per les escoles que ho fan tot en català com aquelles que només fan les tres hores reglamentàries. Enguany mateix hi ha hagut escoles de vint unitats d'EGB on tots els professors eren castellanoparlants i hi ha més de quatre escoles unitàries on no és fa català per les raons ja exposades.

Així mateix he d'expressar el patiment dels Directors de les escoles que fan l'ensenyament en català perquè les vacants deixades siguin cobertes per mestres amb títol corresponent de català. És necessari, igual com es fa a altres comunitats autonòmiques, que els professors castellanoparlants disposin d'un terme de dos anys perquè puguin adquirir els coneixements mínims per comprendre i donar-se a entendre en català.

Enguany, segons sembla, hi haurà una prova de català i de cultura de les Illes a les oposicions de mestres de primària. Qui escriu aquestes línies i dos mestres (Miquel Montserrat i Miquel Perelló) hem participat a l'elaboració del temari que s'haurà de conèixer degudament per poder exercir a les escoles de les nostres Illes.

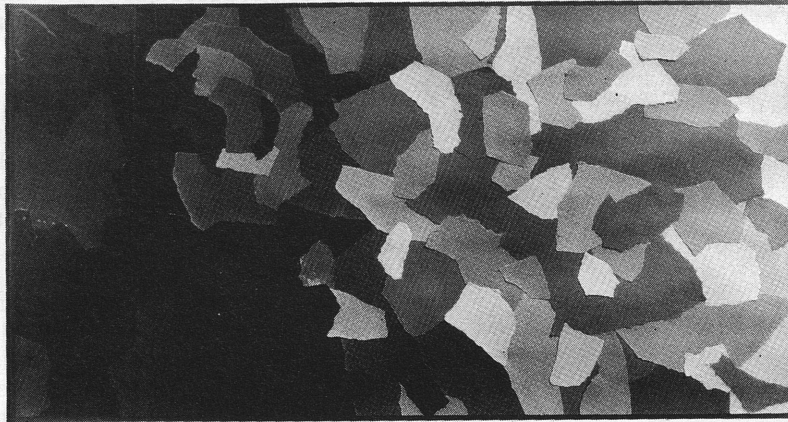
llibreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 1 10.72 14 66

Ciutat de Mallorca

3ª TROBADA D'ESCOLES MALLORQUINES

FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES • 26 D'ABRIL DE 1986

AYUNTAMENT DE PALMA

Cartell de la 3.ª Trobada d'Escoles Mallorquines a la Facultat de Filosofia i Lletres de la U.I.B.

Insuficiència de normes i orientacions

El Ministeri d'Educació ha elaborat i publicat, com sabem, uns programes per als distints nivells que serveixen de pauta als professors per saber, per comparació, a on teòricament es vol arribar i a on s'està en cada moment. També els autors dels llibres de text solen tenir present les intencions dels legisladors malgrat després nodresquin un malcuinat.

És clar que hem de conèixer quin tipus d'escola volem, saber quins són els continguts que presentem perquè puguin criticar-se i entendre les dificultats que trobem quan els duem a la pràctica quotidiana per elaborar-los una i altra vegada amb l'objecte de millorar-los.

Des d'aquesta perspectiva es podrà veure l'orfenesa que hem sofert en no disposar de cap tipus de programa de català. És veritat que es varen aprovar el dia 26 de març de 1980 uns programes i unes orientacions pedagògiques per Pre-escolar i EGB que s'adreçaren a tots els Centres. Tots els que vàrem participar en l'elaboració d'aquests programes sabem que es feren a la correguda sense haver-se experimentat abans, agafant alguns aspectes dels de Catalunya. Però ha estat molt greu la manca de publicitat i el poc debat que se n'ha fet, hi ha moltíssims Centres que no saben que han existit i la majoria de professors s'han guiat pels continguts dels llibres de text aprovats.

Hi ha per a mi un altre aspecte molt important: és saber exactament quin és el nivell de català i de cultura de les nostres Illes que tenen els alumnes, per això és ja urgent fer unes proves com ha fet el Ministeri d'Educació a final de cada Cicle d'unes quantes matèries. Les conclusions que es poden treure ens serveixen molt per anar millorant els programes renovats. Aquestes proves de català i de cultura nostra anirien acompanyades de qüestionaris, entrevistes a mestres i alumnes, i amb una recopilació del principal material que s'utilitza a classe, etc. Crec que això també ens ajudaria a fomentar la sensibilització en el sentit que tots els elements de la comunitat educativa i la societat en general veurien que es té molt en compte totes les nostres coses.

Manca de material didàctic adequat

Tots els professors solen utilitzar, per poder influenciar els alumnes, uns materials que els ajuden que es reconstrueixin els coneixements. No és l'objecte d'aquest escrit analitzar els llibres de text de català i en català ni així com s'aproven

oficialment. Actualment la Comissió d'Assessorament de la Conselleria d'Educació i Cultura és l'encarregada d'aprovar-los.

Crec que no s'han establert criteris concrets que es tinguessin en compte a l'hora d'aprovar els llibres de text i altres materials. Uns dels criteris que és necessari tenir presents són els programes i orientacions que estan vigents malgrat siguin desconeputs. És molt important, també, que es fixin uns criteris comuns a través d'un conveni entre les Conselleries d'Educació dels Països Catalans a fi que se superin traves i s'allegueri la burocràcia.

No és veritat que hi hagi poc material. L'exposició que sota el patrocini del Consell Insular es va fer pública una quantitat de material que es pot considerar acceptable. No obstant és convenient afegir, com sabem, que el millor material és el que pot elaborar un mateix. De cada vegada més hi ha professors que troben com a més adient per a la ensenyança de la llengua la utilització del material que es va elaborant contínuament ja que s'adapta molt més al tarannà propi dels alumnes sobretot als nivells primaris.

Informació als pares

En aquest senzill escrit ja s'ha indicat que un problema gros que es va trobant quotidianament és el de la sensibilització cap al fet lingüístic. També s'ha fet referència a la importància que tenen les institucions públiques siguin estatals o autonòmiques, però està clar que hem de distingir a la institució escolar com a una de les més importants. És evident que no basta solament la bona voluntat, hi ha d'haver uns coneixements pedagògics i lingüístics per poder exposar clarament als altres tota la nostra problemàtica lingüística i cultural i això exigeix un debat continu entre els distints participants de la comunitat escolar. Aquesta dialèctica ha d'esser promoguda pels caps de les institucions que estiguin relacionades amb el món educatiu.

He participat en algunes taules rodones sobre la implantació de l'ensenyament en català i a totes elles hi ha hagut molt de rebombori. La reflexió posterior m'ha assenyalat que aquest fet de sensibilització ha d'estar planificat i coordinat no solament per les Institucions adients sinó també per membres del món educatiu que tenen una especial preparació i poden donar una informació seriosa.

Relacionat amb aquest tema he d'afegir que alguns dels

projectes presentats, malgrat la molta il·lusió per fer l'ensenyament en català eren, al meu entendre, un poc senzills. Hi mancava una documentació científica i pedagògica expressada d'una forma clara a fi que molts de pares poguessin entendre-ho. Per altra part, es veia que aquests projectes no s'havien discutit molt. Tots sabem que l'elaboració del currículum exigeix una constant crítica. Crear una Comissió oficialment acceptada per les institucions educatives que ajudés i assessorés els Centres a l'elaboració de projectes i a la corresponent difusió a tots els membres de la comunitat educativa podria ésser una solució.

Joc de l'oca, realitzat dintre la campanya «El País a l'escola».

Les escoles que fan l'ensenyament en català

El títol de la pel·lícula «La soledat d'un corredor de fons» podria ésser apropiat per significar la situació en què s'han trobat les escoles que admirablement creuen que la nostra llengua ha d'ésser la base de tota planificació educativa. Aquesta elecció implica fer una altre tipus d'escola: l'interès per l'entorn, la utilització d'un material elaborat pels Professors, la revisió constant de les pròpies interaccions a l'aula, etc.

Els Professors d'aquestes escoles han manifestat moltes vegades els seus problemes però el principal d'ells és la poca atenció que reben per part de les institucions, d'aquest es deriven tots els altres. Cada any els claustres d'aquestes escoles estan preocupats per la resolució dels concursos de trasllats i la hipotètica adscripció de professors castellanoparlants. També hi hem d'afegir un altre problema i és el perfil dels mestres que és necessari per treballar en aquest tipus d'escola: no tots els docents volen elaborar el propi material, no tots volen qüestionar contínuament la pròpia feina, etc.

Una altra característica d'aquestes escoles és la necessitat que tenen de comunicar les seves experiències. Això suposa fer reunions entre ells i establir una coordinació que exigeix un temps i unes despeses que no es disposa. És molt convenient que es dediquin uns professors alliberats que estiguin a la disposició d'aquestes escoles i facin costat coordinant les accions comuns. Aquests professors podrien també servir de relació entre aquestes escoles i altres que estiguin animades per començar a fer-ho en català, així mateix ajudarien a la sensibilització de les altres.

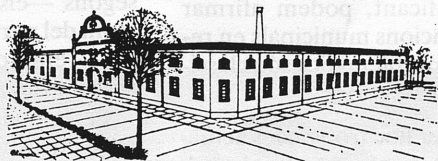
II.—EL FUTUR DE L'ENSENYAMENT DE I EN CATALÀ

Si jugar a prospectiva és sempre perillós més ho és amb una qüestió tant complexa com la lingüística. La realitat vis-

cuda fins ara ha estat molt negativa perquè la nostra classe governant ha estat cega davant dues de les característiques més clares del nostre poble: la llengua i la insularitat. Si la nostra classe política governant fos mitjanament acceptable hauria potenciat la primera característica esmentada però tristament no ha estat així. La Llei de Normalització s'hauria d'haver aprovat al primer any de la nostra legislatura i anam pel tercer sense que s'hagi duit al nostre Parlament. Segons ens ha arribat la perspectiva d'aquesta Llei és molt negativa malgrat la bona feina que havia fet la Comissió d'experts i tècnics demostrant-nos una vegada més la poca voluntat dels dirigents. La comprovada desgana i la caparrudesa d'incloure les «modalitats» desacrediten els nostres governants. Si poca il·lusió hi trobam per fer-la néixer molts creim que poca trobarem per fer-la créixer.

Si ens traslladam a l'escola veim amb aquesta perspectiva un horitzó un poc boirós. Tres són, al meu entendre, els principals problemes que ens trobarem: a) la promulgació de bones disposicions derivades de la Llei de Normalització, b) la planificació del futur sistema balear quan tinguem les anhelades transferències educatives, el parer de la nostra llengua haurà d'ésser molt prominent, i c) el bon aprofitament del conveni que han signat les dues administracions fins que tenguem les competències ja esmentades.

Endemés d'aquests importants problemes, evidentment n'hi ha d'altres que necessiten una urgent solució: la comprovació immediata de l'estat actual del català i de la nostra cultura a les nostres escoles, una ajuda decidida a les escoles que fan l'ensenyament en català, un suport més profund de l'ensenyament del català als adults, la igualtat d'hores de català i de castellà a l'horari escolar, la dotació de llibres de llengua catalana a totes les escoles, la gratificació i dotació de facilitats als professors que fan cursets de perfeccionament, etc. □

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

MUNICIPI I EDUCACIÓ A MALLORCA

JAUME SUREDA NEGRE

L'anàlisi de com s'estableixen les relacions municipi-educació a Mallorca es pot fer des de diverses perspectives. Els límits imposats per un reduït nombre de pàgines, així com les exigències d'un estil més periodístic que acadèmic, no només limita les opcions que poden prendre, sinó que, també, fa perdre molts matisos que caldria puntualitzar. Així doncs, i amb els inconvenients assenyalats, reduïrem les intencions d'aquest comentari a donar resposta a la qüestió següent: Quines tendències observem quant a les relacions municipi-educació establertes a Mallorca des de la restauració de la democràcia? Cal tenir present que no pretenem fer un inventari de totes les activitats desenvolupades, sinó que intentem veure les orientacions fonamentals que segueixen aquestes actuacions.

EL CAS DE L'AJUNTAMENT DE PALMA

No crec que calgui justificar el fet que separem Palma de la resta de municipis mallorquins. És evident que ambdues realitats —Ciutat i Part Forana— plantegen problemes educatius diferenciats: mentre que a molts de pobles es donen els clàssics problemes de les zones rurals Palma planteja els típics conflictes de les grans ciutats: la problemàtica específica de l'educació urbana. Simplificant, podem afirmar que les intervencions municipals en relació a aquesta problemàtica són classificables en tres categories:

1.—En primer lloc trobam les actuacions en aspectes infraestructurals: adquisició de solars; millora i manteniment dels edificis; equipaments; neteja, etc. A les pàgines següents, aquestes accions les anomenarem «infraestructurals».

2.—En un segon lloc s'hi integrarien aquelles intervencions orientades a facilitar recursos/mitjans als professors (audio-visuals; itineraris; mapes; llibres, etc.) o a proporcionar directament experiències educatives als alumnes (música a les escoles; tallers; teatre, etc.). Aquest tipus d'accions les anomenarem «curriculars».

3.—Finalment cal assenyalar aquelles accions orientades a intervenir sobre la problemàtica educativa que plantegen molts al·lots d'escoles urbanes: desavantatges socio-educatius; discriminació; pobresa, etc. Aquest tipus d'accions les anomenarem «compensatòries-socials».

Betlem Aguiló, responsable del Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma (Foto Arxiu «Ultima Hora»)

Durant el règim franquista, els aspectes infraestructurals —alguns d'aquests— eren els únics en els quals la intervenció municipal era permesa. Els segons —els curriculars— eren patrimoni del partit únic, i els tercers —ja se sap— eren cosa de beneficiència. Les coses, evidentment, han canviat...

Però, malgrat els canvis, els problemes infraestructurals continuen essent la càrrega fonamental per als serveis municipals d'educació. Serveixin d'exemple les dades següents corresponents a l'any 1984. El manteniment dels centres escolars (48 col·legis públics i 9 centres de pre-escolar, que comprenen 787 aules i acullen un total de 23.751 alumnes), atès a través del

negociat d'educació, va tenir un cost superior als 190 milions de pessetes, quantitat a la qual s'haurien de sumar les despeses per a l'adquisició de solars destinats a la construcció de centres i que durant aquest mateix exercici foren de 232 milions. Potser aquestes xifres tinguin més significat, si tenim en compte que el pressupost de Dinàmica Educativa (que com veurem té com objectiu l'organització i coordinació pedagògica d'activitats de dinamització) durant el mateix any —1984— fou de 23 milions. (Vegeu-ne quadre-resum).

Per valorar la importància d'aquesta intervenció municipal s'ha de tenir present una sèrie de fets:

En primer lloc, aquesta àrea d'actua-

Quadre-resum de les principals intervencions municipals de l'ajuntament de Palma en els afers educatius

(Les dades corresponen a l'any 1984)

Manteniment de centres escolars	190.433.000
Lloguer de locals per a la utilització ubicació de centres escolars (per suplir deficiències d'equipament)	7.979.767
Adquisició de solars per a la construcció de centres educatius	232.000.000
Sosteniment de l'escola de treball social	4.000.000
Departament de Dinàmica educativa	23.000.000
Patronat Municipal d'Escoles Infantils	113.905.014

ció és la que, tradicionalment, s'ha deixat als municipis: és la seva contribució fonamental al manteniment del sistema escolar. Això és així; podríem discutir que el model de distribució de poder sigui o no encertat, però aquest no és l'objectiu del comentari.

En segon lloc, hauríem de tenir present la situació del sistema escolar de Palma: sistema deficitari, no ja qualitativament sinó quantitativament. Recordem, per exemple, que actualment encara hi ha escoles que han de fer doble torn o la manca de places escolars en el sector públic de l'ensenyament mitjà...

On els canvis han estat més evidents ha estat en el de les accions «curriculars». Recordem que els primers intents d'ampliar el camp municipal d'actuació en matèria educativa es feren a l'octubre del 82, en què el plenari de l'ajuntament de Palma va crear, a proposta del qui llavors presidia la comissió d'educació, el regidor Joan Perelló, el Departament de Dinàmica Educativa. El propòsit inicial d'aquest servei al professorat i a les escoles de Palma era contribuir al corrent de renovació pedagògica; contribuir en la consecució «d'una escola arrelada al seu medi, al barri, a la ciutat, coneixedora de la seva història i les seves característiques, i que participi de la seva vida i de la seva problemàtica». A la primera etapa —que durà fins a la presa de possessió del segon consistori democràtic, amb majoria absoluta del PSOE— es posaren les bases de molts serveis que posteriorment s'han consolidat d'una forma positiva. Així el programa de Dinàmica Educativa del curs 1985-86 (durant l'exercici del 84 el pressupost assignat a aquest departament era de 23 milions) s'ofereixen unes 25 activitats que van des d'ajudes per a la dotació d'infraestructura als centres (material de joc als patis, jardins escolars, racons de joc, etc.) fins a l'ofertament de recursos didàctics, passant per la concessió de subvencions als professors per a projectes i tasques d'innovació.

Potser a hores d'ara, quatre anys després que l'ajuntament ciutadà decidís crear aquest departament, ja sigui possible observar tendències. Cal tenir present que en el 83 era indecís el paper que els ajuntaments havien de jugar en el camp educatiu; sens dubte hi havia la necessitat de posar en funcionament instruments que ajudassin a aconseguir una escola arrelada, d'ajudar a aquells mestres que amb voluntat i sense mitjans lluitaven per la renovació de les seves escoles. I a aquestes necessitats no s'hi podien mantenir aliens els poders municipals.

Amb el pas dels anys, però, s'han

produït dos fenòmens que consider fonamentals per qualificar el futur d'aquesta intervenció.

Per una banda s'ha posat de manifest que la marginació del poder municipal amb els afers educatius continuarà: tenim encara un sistema escolar centralitzat (1) que no tolera intervencions, sinó àmbits menors. Per altra banda, els poders públics centrals han creat mecanismes per ajudar a la renovació educativa que tampoc passa pels ajuntaments.

Aquests fets expliquen que la intervenció municipal en aquest àmbit que hem definit com a «curricular» es vagi concentrant progressivament entorn de dos tipus d'accions:

1.—Per una banda a facilitar que la pròpia ciutat sigui objecte d'aprenentatge a l'escola. És a dir: ajudar de diverses maneres (creació de recursos didàctics; edició de mitjans; etc.) al fet que el futur ciutadà prengui consciència del seu entorn; que aprengui a viure i a estimar ciutat.

En aquest sentit potser valdria la pena referir-nos als anomenats Centres d'Estudis Urbans (al Regne Unit en diuen *Urban Studies Centres*) que s'inauguraren a la dècada dels 70 (actualment n'hi ha més de 30). Els grups escolars són un dels més importants utilitzadors d'aquests centres que permeten una investigació directa i activa sobre l'entorn. Potser aquesta experiència sigui de qualche forma transportable a la nostra ciutat...

2.—El segon tipus d'accions agruparia ajudes a les escoles, alumnes i pro-

fessors dels centres ubicats al terme municipal de Ciutat. Aquestes ajudes poden destinar-se a objectius diversos, però tots aquests responen a la voluntat d'incidir en el millorament de la pràctica escolar.

Analitzem ara les accions que hem definit com a «compensatòries».

És sabut que el sistema social representat per la ciutat genera una cultura, una forma de vida, amb unes característiques específiques. D'entre aquestes característiques sobresurten els gravíssims problemes que anomenam amb paraules com «marginació», «desavantatges socio-educatius», «pobresa», etc. Tradicionalment, arreu dels països europeus que ens poden servir de model, també es fa front a aquests problemes des de la perspectiva pedagògica, mitjançant programes d'educació compensatòria. És a dir: intenten compensar amb actuacions de caire educatiu deficiències que vénen donades per un entorn social poc estimador o no exemplar. Així, per exemple, es concedeixen més recursos educatius a àrees urbanes amb accentuals nivells de pobresa; es desenvolupen programes orientats a discriminar positivament els al·lots de famílies pobres a zones deprimides; es creen programes d'educació per a la primera infància, etc.

Malgrat que aquesta àrea d'intervenció educativa sigui importantíssima, cal reconèixer que a Palma encara és acceptada de forma molt limitada i, curiosament, quan s'hi intervé es fa, en bona mesura, des de la regidoria de

Col·legi de Son Oliva (Palma)
(Foto Arxiu «Diario de Mallorca»)

serveis socials o des de la de joventut. Sense intentar fer inventari d'accions catalogables en aquest apartat, sí que, almenys, voldria assenyalar aquelles que em semblen més significatives. Així s'ha de fer referència als equips d'atenció social primària, amb un pressupost superior als 25 milions; certes accions del Patronat Municipal d'Escoles Infantils (entre parèntesi voldria dir que, al meu parer, tota l'actuació del patronat s'hauria d'orientar en el sentit a què feim referència en aquest apartat); als serveis d'esplai als barris, que tenen per objectiu cobrir el temps lliure d'infants i joves amb una finalitat educativa... I poques coses més.

EL CAS DELS AJUNTAMENTS DE DE LA PART FORANA

A més de les intervencions en el camp que hem anomenat «infraestructural», els ajuntaments de la part forana de Mallorca —alguns d'aquests— iniciaren en el 79 una nova dinàmica en relació al tema educatiu. Deixant a part accions més o menys esporàdiques que han tingut lloc en algun municipi i que, generalment, han consistit en el patrocini econòmic d'iniciatives de professors i/o associacions de pares de la localitat, deixant això a part, potser la intervenció més representativa i innovadora hagi consistit en la creació dels Serveis Municipals d'Orientació Educativa (SMOE).

El primer SMOE fou creat l'any 1980 per l'ajuntament d'Artà, i d'aleshores ençà les seves actuacions s'han centrat en un llarg ventall d'accions com són: dinamització cultural; educació de pares; formació permanent del professorat; assessorament a centres escolars; realització de recursos didàctics arrelats a l'entorn; assistència a al·lots amb problemes, etc.

Actualment funcionen Serveis Municipals d'Orientació Educativa a la pràctica totalitat de municipis de la comarca de Llevant (Artà, Capdepera, Son Servera, Sant Llorenç), en alguns del Pla (Sant Joan) (2) i quan es redacten aquests fulls ens assabentam que l'ajuntament de Calvià ha convocat a concurs públic per crear el que anomenen «serveis psicopedagògics». L'anàlisi del que ha estat la dinàmica d'aquests serveis traspasa les possibilitats d'aquest comentari; així i tot, però, voldria fixar l'atenció del lector en una sèrie de punts que consider cabdals per entendre el significat i tendències d'aquesta intervenció municipal. El primer aspecte fa referència als orígens de la creació d'aquests serveis. I la realitat és que els motius són diversos, encara que, al meu parer, n'hi ha uns quants que són dominants. En primer

Col·legi d'EGB de Montuïri, un de tants d'Ajuntaments que no tenen en marxa un SMOE (Foto Arxiu «Diario de Mallorca»)

lloc, faria referència al fet que a les llistes municipals d'algun poble hi hagués un bon grapat de professionals de l'ensenyament conscients de la necessitat d'actuar a l'àmbit educatiu; l'arribada al poder d'aquestes candidatures va possibilitar que es poguessin posar en pràctica les idees. A d'altres indrets l'explicació es troba en les exigències de les associacions de pares, alarmats per la manca d'atenció que a l'escola es dispensa als al·lots amb problemes; a d'altres pobles l'origen es troba en les pressions del claustre de professors sobre el consistori i a d'altres, finalment, en la necessitat sentida per algun membre de la corporació municipal de comptar amb un tècnic d'educació que pogués assessorar la comissió municipal corresponent.

Un segon aspecte sobre el qual voldria cridar l'atenció és el dels grups municipals, que a la part forana han atès els afers educatius en el sentit a què ens referim. Pens que, almenys, és curiós observar que només dos tenen majoria

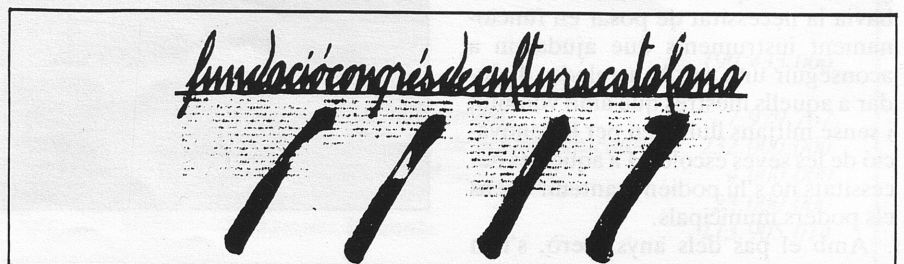
de centre-esquerra... Que el lector tregui les seves pròpies conclusions.

Fent un punt i a part, i ja per acabar, cal fer referència a un programa educatiu duit a terme per l'ajuntament de Calvià, en col·laboració, bàsicament, de la UGT. Es tracta d'un programa d'educació d'adults que, entre d'altres característiques, vol fer front al greu problema social de l'analfabetisme que encara podem trobar entre amples sectors de la població treballadora, bàsicament emigrant i relacionada amb el turisme. Potser aquesta iniciativa sigui el principi d'una nova perspectiva d'intervenció municipal en educació, que, anant més allà del sistema escolar, té un elevat sentit social. □

(1) Evidentment, quan dic «tenim» me refereixo a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Recordau: aquella que tenint llengua pròpia no ha rebut cap tipus de transferència...

(2) A Vilafranca funciona un servei semblant als SMOEs, però finançat per l'APA i no per l'ajuntament.

També cal referir-se a Lloseta on l'ajuntament finança una aula per a al·lots amb problemes.

INSTITUCIONS I EDUCACIÓ A MENORCA

JOSEP MERCADAL BENEJAM

En aquest escrit intentaré ressenyar aquelles accions que han dut a terme, tant el Consell Insular de Menorca, com l'Ajuntament de Ciutadella, i que han tingut qualque repercussió, directa o indirecta en les institucions educatives.

L'ACTUACIÓ DEL CONSELL INSULAR DE MENORCA, LA PODRÍEM DIVIDIR EN ELS SEGÜENTS APARTATS:

Subvencions i premis.

Amb la intenció d'incentivar la introducció de la nostra llengua i de la nostra cultura dins les escoles, al poc de ser constituït el Consell Insular, es varen crear els anomenats Premis Sant Antoni, en les categories de: activitats realitzades pels alumnes; elaboració de material didàctic i programes pels mestres; i als col·legis amb una millor programació dels temes menorquins al conjunt del pla de centre.

En l'actual curs, aquests premis s'han reconvertit, i ara són subvencions per activitats escolars o extraescolars. Hi participen quasi tots els centres d'EGB, de BUP i de FP de l'illa. Està dotat amb un pressupost de 800.000 pessetes.

Material i recursos.

Cap a l'any 1980, donada la manca de recursos didàctics que en general patien les escoles, la Conselleria d'Educació va crear un centre de recursos, dotat principalment de material audio-visual: pel·lícules, equip de filmació de vídeo, magnetoscopi, etc. Aquesta iniciativa quedà interrompuda quan el Ministeri d'Educació va crear els propis centres de recursos, un dels quals es va radicar a Maó.

On sí continua fent una bona aportació és en la dotació de llibres per a les biblioteques escolars. Mitjançant convenis amb les editorials, el Consell ad-

Seu del Consell Insular de Menorca, el qual sembla potenciar una política educativa planificada i racional (Foto Arxiu «Ultima Hora»)

quireix un bon percentatge de llibres de cada una de les edicions relacionades amb Menorca, després els distribueix a les escoles. També ha establert relacions amb la Generalitat de Catalunya, i fent intercanvi, ha repartit per les escoles un bon grapat d'obres editades a Barcelona.

Finalment cal ressenyar les edicions pròpies del Consell: algunes guies didàctiques, bastants de llibres de documentació històrica, una col·lecció de contes anomenada «Pou de torn» i la reedició de textos clàssics. De tot això n'arriba una bona part a les nostres escoles.

Reciclatge de Professors.

Fins fa un parell d'anys el Consell Insular era l'única institució que subvencionava l'Escola d'Estiu de Menorca, que cada any organitza el Moviment de Renovació Pedagògica. Actualment cobreix aproximadament una quarta

part del pressupost.

Quan encara érem ens pre-autonòmics, a Menorca hi havia una conselleria de Normalització Lingüística. La primera tasca que ençetà fou l'organització de cursos de reciclatge de català per a professors d'EGB principalment. Al cap d'uns tres anys i per exprés manament de la llavors delegada del MEC a Balears, es va haver de deixar aquesta feina, i que actualment organitza l'ICE a càrrec de la Comunitat Autònoma. Hem de dir que no ha tornat a funcionar bé.

Així mateix, s'han donat ajuts per assistir a cursos de reciclatge, organitzats bé a Mallorca o a Catalunya.

Patronat Insular d'Esports.

Pot ser aquest un dels projectes més ambiciosos. Mitjançant acords amb els Ajuntaments i les Associacions de Pares d'Alumnes, es va crear aquest organisme.

Sensible a les deficiències de l'educació física a les escoles i amb la intenció de promocionar un esport per a tots, no competitiu, ha emprès les següents accions:

— Assignar un professor llicenciat en educació física a cada una de les escoles que participen en el patronat.

— Dur a terme un ambiciós programa d'educació física per a totes les edats en horari extraescolar.

— Oferir a tota la gent la possibilitat de practicar esports i de fer una gimnàstica de manteniment.

QUADRE RESUM DE LES PRINCIPALS INVERSIONS DEL CONSELL INSULAR DE MENORCA EN MATÈRIA EDUCATIVA 1985

Normalització Lingüística	3.300.000
Patronat d'Esports	6.000.000
Educació	2.000.000
U.N.E.D.	2.500.000
Beques	2.500.000
Transport escolar	1.800.000
Conservatori	300.000
Escola d'Estiu	350.000

— Dotar les escoles de material esportiu.

— Organitzar competicions escolars, col·laborant amb la Comunitat Autònoma.

Altres.

Com a competències rebudes, el Consell Insular de Menorca es fa càrrec de l'oficina de la Universitat Nacional d'Educació a Distància, i del Conservatori de Música.

Concedeix anualment un grapat de beques per a estudiants menorquins que han de residir a Mallorca o a Barcelona, per poder seguir estudis superiors.

En col·laboració amb els Ajuntaments, se subvenciona el transport d'alumnes d'ensenyament mitjà (BUP i FP) que han de traslladar-se de població diàriament.

També es donen ajuts per a la compra de llibres de text a aquelles famílies necessitades.

Igualment es col·labora en el manteniment de les escoles d'adults.

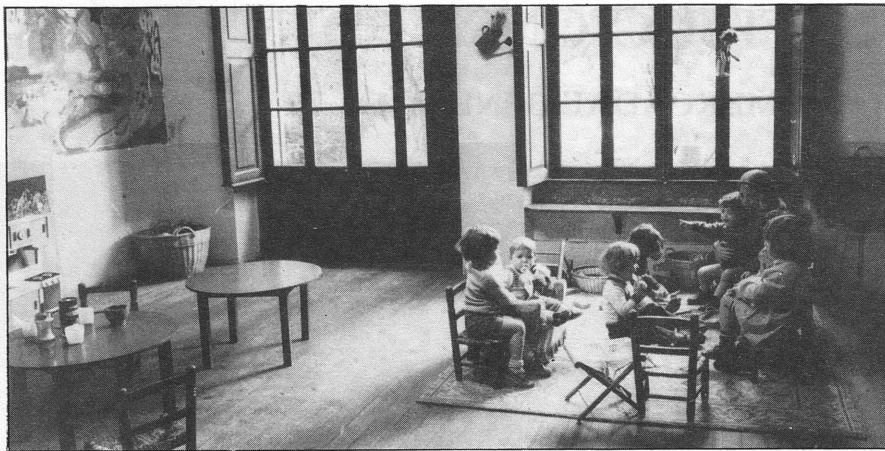
Normalització Lingüística.

Anualment es duen a terme campanyes de conscienciació i promoció de la nostra llengua, que a vegades suposen accions puntuals dins àmbits concrets. A més, s'organitzen cursos de català per adults.

Com a exemple de la tasca duita a terme per les corporacions locals, resumim el programa de l'Ajuntament de Ciutadella. Potser que sigui el que més inverteix en educació de tots els de l'Illa i que això no sigui representatiu, però és del que tenim més dades.

Col·legis públics

En primer lloc ressaltar els elevats costos que suposen per a l'Ajuntament el manteniment dels col·legis públics. Les xifres que segueixen inclouen a més de les despeses obligades (porter, llum, aigua, reparacions, etc.), sub-

Les guarderies, etapa molt important en l'educació del nins gens planificada psicopedagògicament (Foto Arxiu «Ultima Hora»)

vencions per a adquisició de material i ajudes a les Associacions de Pares. Veiem els nombres:

Parvulari Nacional (4)	418.000
C.P. Joan Benejam (9)	3.500.000
C.P. Pere Casanoves (21)	3.900.000
C.P. Monte Toro (19)	4.400.000
Rural Torrepetxina (2)	413.000

Entre parèntesis s'indica el número d'aules. Les dades són del 1985.

Patronat de Guarderies

Una altra inversió forta és la dedicada al Patronat Municipal de Guarderies, durant el 1985 l'Ajuntament va invertir 10.000.000 de pessetes per subvencionar escoles infantils i millorar edificis.

Escoles Municipals

L'Ajuntament té en funcionament diverses escoles municipals, on es donen ensenyaments complementaris adreçats principalment a la gent menuda i als joves, i també obertes a tots els interessats. En aquestes escoles es dona el que s'anomena educació per a l'oci. Actualment funcionen les següents: Dibuix, Música, Manualitats, Informàtica, Teatre (aquesta en col·laboració amb altres institucions).

Globalment l'Ajuntament hi destina uns dos milions de pessetes.

Campanyes a les escoles

Amb una incidència directa dins les escoles, l'Ajuntament té en marxa les següents:

— Campanya de Fluorització.

Per iniciativa de la Comissió de Sanitat, amb la intenció de disminuir l'elevat índex de càries que es dona a Ciutadella.

— Campanya de Neteja.

Organitzada en col·laboració amb altres municipis de l'estat. Aporta a l'escola material didàctic i subvenciona activitats, per tal de conscienciar els al·lots de la importància que té per a un poble l'eliminació de les seves escombraries i fer real l'eslògan de «és més net qui menys embruta».

— Campanya d'educació vial.

Amb l'organització de la Policia Municipal, que aporta monitors. Suposa, a part de xerrades per a tots els nivells, la formació de guàrdies infantils que s'encarreguen de la circulació davant de l'escola en hores punta.

Lligat amb això s'ha constituït la junta de parcs infantils de tràfic, amb la representació de totes les escoles. □

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la vinya i el vi, emergeix l'Illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin fermes vinyes i s'hi crinin esplendorosos vins coneguts des de l'antiquitat.

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDA DIRECTA A LA BODEGA

ENTREVISTA

PARLA EN GABRIEL JANER MANILA

M. LÓPEZ-CRESPI

Gabriel Janer Manila, nat a Algaida (Mallorca), el 1940, és autor de les novel·les *L'Abisme*, *El Silenci*, *La Capitulació*, *Han Plogut Panteres*, *Els Alicorns*, *L'Agonia dels Salzes*, *La Cerimònia*, *Angeli Musicanti*, *Els Rius de Babilònia*, i dels llibres de narracions *El Cementiri de les Roses* i *Tango*.

A partir de 1975, ha alternat les seves novel·les amb la dedicació a l'assaig: *Implicació social i humana del teatre*, *La problemàtica educativa dels infants selvàtics*, *Sexe i cultura a Mallorca*, *Cultura popular i ecologia del llenguatge*, etc. i a la literatura juvenil, a la narració i al teatre: *El Rei Gaspar*, *La Serpentina*, *Diumenge després de lluna plena*, *El Corsari de l'Illa dels Conills*, etc.

—No és fàcil parlar de l'origen de la meua «vocació» d'escriptor. És un tema al que he donat infinites voltes i he arribat a conclusions «psicològiques», segurament marcat per la meua informació de pedagog.

Durant la meua infantesa, al poble, vaig rebre a través de la meua mare l'impacte de dos mites que, segurament, marcaren els meus afers posteriors. La figura del meu padrí Antoni, mort als vint-i-vuit anys, amic de Llorenç Bisbal i col·laborador a les pàgines de «El Obrero Balear». No n'hi havia gaires, d'homes com ell, al poble, que sabessin llegir o escriure. Jo sentia explicar a la padrina que acudia a la taverna, cada vespre, i llegia el diari en veu alta, i tot era gent que seguia les seves explicacions, els seus comentaris. A casa teníem alguns llibres que havien estat d'ell: *Els miserables* de V. Hugo, el *Faust* de Goethe, i algunes coses més de Zola, etc. La padrina explicava que, quan decidiren de casar-se, el rector els posava entrebancs, perquè li havien dit que el padrí tenia llibres prohibits. Un dia, llavors jo era un nin trist de postguerra, un capellà ens va fer cremar alguns d'aquells llibres. Però jo havia entès que a través d'un llibre es podien contar aquelles coses que la gent sovint dominava en veu baixa, quasi en silenci, perquè la gent que dominava la situació no suportava que se'n parlàs clarament. D'aquí em vingué la voluntat d'escriure, com el testimoni d'una divergència. Es tractava d'explicar amb paraules —apassionades, plenes de força— tot allò que m'havia fet mal, del meu temps, l'altra gran mite fou Pere Capellà. Ell era d'Algaida i, en retornar de la presó, havia estat desterrat del seu poble. La meua mare tenia una gran afició al teatre. Les comèdies d'En Pere Capellà arribaven al poble i la gent l'admirava, àdhuc els vençadors, que l'admiraven, i es malfiaven d'ell, i acudien a la representació amb un vidre d'augment, intrigats. Però no els quedava més remei que reconèixer els seus mèrits. Així, a través del teatre «regional», Per Capellà feia sentir la seva veu —la veu d'un vençut— enmig de la gent. Jo intuïa que en aquella autoafirmació de Pere Capellà també s'hi projectava l'autoafirmació d'aquells que també havien estat vençuts. I vaig comprendre que, pels camins de la literatura, hom podia reafirmar la voluntat del poble.

A partir d'aquí, el camí de l'escriptor ha estat un camí de treball. Un llarg camí d'esforç. De molt jove, alguns amics meus em deien, a vegades, que els agradava sentir-me contar una història, que tractàs d'escriure-la...

—Supòs que m'haurà influït cada llibre que he llegit, cada contacte humà, el teatre, la música, el cinema... També el treball. El fet de dedicar-me a l'ensenyament m'ha possibilitat uns contactes humans, altrament difícils. He volgut esser un escriptor compromès i, segurament, quan m'he trobat amb un escriptor de la meua corda m'ha influït bonament. Vols una llista d'autors? No cal. Conec un escriptor que se

Gabriel Janer Manila, escriptor de nombroses obres en català
(Foto Arxiu «Ultima Hora»)

n'inventa, de noms, perquè la gent es quedi bocabada.

—La funció de la literatura dins la societat? En algun moment he cregut que havia d'esser un revulsiu, el testimoni d'una divergència. Ara, la idea de «testimoni d'un temps», de la reflexió sobre una peripècia col·lectiva, encara m'agrada. Es tracta de contribuir a aixecar la consciència col·lectiva? De trencar l'esclerosi? L'escriptor ha d'esser un home moral, vigilant i crític, bel·ligerant d'una religió determinada? No és fàcil de respondre. No hi ha literatura innocent. Pensa que escriure no és encara una passió inútil.

—Quins són els problemes de l'escriptor català? Per una banda pateix els problemes generals de l'escriptor en les societats capitalistes. D'altra banda, encara és un escriptor marginat. En cada obra que escrius sembla que tornes a començar. No hi ha crítica. La Universitat és desorientadora.

Des del meu punt de vista la literatura és una operació sobre el temps. Una divagació amb el passat. La narrativa: una cadena d'exercicis d'anacronisme. Hi ha una motivació biogràfica.

M'interessa la literatura com a resultat d'una investigació sobre la forma textual i sobre l'anècdota. Em preocupa el ritme, la sensibilitat d'un text. Tract de treballar sobre l'epopeia de la meua terra, perquè constitueix una matèria lluminosa, apassionat. Intent comprendre'l, el meu món, i tract de sorprendre'l.

Definiria la meua obra com un intent de projectar la riulla —una riulla— sobre la vida. En aquest sentit és que, en alguna ocasió, he dit que en cada una de les meves novel·les s'hi amaga la intenció secreta de retre homenatge als orgues barrocs de les nostres esglésies.

—Literatura juvenil? Hi ha de tot. Segurament, una excessiva voluntat pedagògica.

—Què faig?

He acabat una novel·la: *La Dama de les boires*, una reflexió sobre la fam, sobre les inclemències del poder.

Estic a punt d'acabar un llibre d'assaig: *Pedagogia de la imaginació poètica*, un treball sobre el valor del llenguatge poètic en l'estructuració de la imaginació.

—Projectes?

He de començar la redacció definitiva d'un text per al teatre. També, una novel·la juvenil... A la vegada, preparar el material per a una altra novel·la que començaré a redactar en tenir-ho a punt, possiblement d'aquí a un any i mig. I encara més... □

HORIZONS SEPARABLES

CONTRAPUNT

BORO MIRALLES

No es coneixen de res, cap dels dos sap un de l'altre. Ell viu a Bilbao. Ella, a València. No existeixen. Tenen, però, dos nexes si més no estranys, paradoxals: tots dos tenen divuit anys, cosa altament perillosa avui, i ambdós em coneixen, però no saben que jo els conec a ambdós.

A Oskar, ell, el vaig trobar l'estiu passat en una preciosa vall de Navarra, fent unes activitats que, per respecte a la meua intimitat i la vostra, només diré que bé podria incloure-les dins dels paràgrafs que comprèn aquell refrany popular de "Dios los cria y ellos se juntan".

A Marien, ella, me l'ensopeguí en un club de tennis de 300.000 ptes. a l'any, prop de l'Albufera valenciana, on jugava un pic per setmana amb l'amiga de l'Insti. Jo hi havia anat cercant el meu ca, que havia fuit encalçant unes fotges. Evidentment, no era la borda de Navratitlova, però el vestit d'aquest esport, com bé sabeu, està carregat d'encís; més tard, va ser el meu ca el que m'hagué de cercar.

I ara, amb molt poc de temps entre elles, m'han escrit dues cartes, dues confessions epistolars d'una generació a la qual se li han marcat les flors entre les mans.

La carta d'Oskar diu:

"Boro, la força inunda les meves carns i tot el meu ser! Hi ha vegades en què m'abandona per instants, hores, dies. Torna a resorgir, però, trencant cadascuna de les meves pors i enganxos. El meu maratí personal està present, tu estàs present, tots estau presents. Això m'enforteix, respir i

sent coses... És màgia? Qui ho sap! Per a mi, ara, una setmana són anys, he donat una passa que suposa molts anys d'evolució. Entenc què és la temporalitat i record bé aquella meditació.

Tots els béns i riquesa acumulats acaben per exhaurir-se.

Tot això que s'ha erigit s'enfonsa,

Tots els qui es troben al capdavant se separen,

I tot el que ha nascut mor;

Això és la impermanència.

Els meus antics rotillos han tornat a assetjar-me i m'he sorprès rient-me'n. Em ric de tot i m'ompl de ràbia, també, però respir i retorn al meu cos. Què més hi pot haver? Res, només les muntanyes que aixeca el meu coco. Estic avesant-me a esbucar-les. Som fort i sensible i maco i lleig i... respir... i el meu cos viu! Està bé. Qualque dia ens besarem corrent com cavalls desbocats.

Un crit d'amor. Oskar".

I Marien s'obri així:

"Vaig a parlar-te de mi i la meua gent perquè no puc dormir sola per les nits. La foscor em deixa tirada amb tot això que malauradament sé. Per a nosaltres pensar és el pitjor dels càstigs, ens fa mal de cap, preferim dir beneïtures. Sabem tant i ens han fet tant que només volem ser el que som i que ens deixin en pau.

De normal, gairebé ni xerrem. Mirem el voltant com si estiguéssim sols, així el temps fa més via, és el que desitgem. A no ser que aparegui el gran col·lega. Aleshores fins i tot ens estimem.

A la meua generació no hi ha lluita, tan sols resistència. Estem tan cansats d'ensopegar-nos amb guerrillers "acribillats"! Les nostres discoteques són com hospitals psiquiàtrics. La decadència com estil de vida. A nosaltres no ens cal salvar el món, basta amb esperar que això s'enfonsi mentre bambam pel carrer. Tot està clos en aqueixos bonics edificis marrons que inunden València. Comença l'era de l'aïllament i com a resposta, acothem el cap.

És agradable pensar que València és una ciutat relativament tranquil·la encara que no som feliços. Però llegir eslògans com "No hi ha camins per la pau, la pau és el camí" ens sona a cursilades intel·lectuals de gippis-restos-de-sèrie i no ens lliguen per ahí. La nostra generació mai no serà un moviment cultural, perquè la persona troba la seva cultura quan l'entorn l'ajuda a créixer, i nosaltres vivim en el pou de la misèria. Què vols que fecem per un món que ni s'esperarà que sigam adults per petar? "No teniu les idees clares!", ens acusen, millor fos que tinguéssim algun dubte sobre el que ens cau al damunt!

Hi ha tant de drap brut penjant a les nostres esquenes que només podem mirar-nos i callar.

Tu volies que et contàs. Ho sent. Marien"

Dues vies de tren que surten de la mateixa cruïlla, o tres, o quatre, tant li fa! Aquest planeta és un misteri i no seré jo qui doni el primer pas per desvetllar-lo, M'agrada així. □

SOCIETAT

EL CACIQUISME

JOAN MIR

Fotograma del film «Bearn», basat en la novel·la de Llorenç Villalonga, clar reflex del caciquisme aristocràtic del «Bon dia tenga Don...»
(Foto Arxiu «Ultima Hora»)

Tant en el discurs teòric dels nostres pensadors polítics "clàssics" com en les anàlisis que fan els partits actuals, trobam la denúncia d'actituds caciquils, i bona part de la propaganda electoral dels partits esquerrans consisteix a prometre l'erradicació del caciquisme. Desgraciadament, però, no es profunditza en aquest problema i, com en el cas de malalties mal conegudes, en la ignorància del mal i de les seves causes només es parla d'amputació. Els motius d'aquesta superficialitat política i sociològica són complexos però bàsicament hem d'admetre com a determinant la poca atenció que ha dedicat el marxisme a aquests fets "residuals". I el marxisme de breviar és, per sort o per desgràcia, una constant en el bagatge cultural que pot exhibir la nostra classe política esquerrana.

Per fer-ho bé, hauríem de començar per intentar aclarir què entenem per caciquisme. Una vegada acceptada una definició hem d'esbrinar si la societat mallorquina té o no té aquestes característiques. I finalment, en cas afirmatiu, deduir del mateix concepte de caciquisme, ara ja ben definit, les possibles maneres d'abordar políticament el problema.

QUÈ ES EL CACIQUISME?

L'historiador Hobsbawm diu que trobam organitzacions polítiques primitives (caciquisme, relacions mafioses, etc...) allà on les relacions familiars i els vincles territorials, sense substituir els mecanismes institucionals, tenen una importància superior a la que seria normal en societats modernes. A Mallorca no hem de cavil·lar molt per a descobrir que cada un de nosaltres està unit a una xarxa de relacions provinents del parentiu i del lloc d'origen que esperam que ens sigui útil per a superar certes dificultats a l'hora de trobar feina, d'evitar una sanció, d'aconseguir una subvenció, etc... Quan aquestes actituds són mantingudes per un anònim ciutadà no passen de ser considerades com a petites astúcies, però quan el protagonista és el cap d'un poder públic de vegades són qualificades d'escàndol, més gros com més alt és el poder, i en el fons ambdós casos no fan sino traduir l'existència d'uns mecanismes socials que actuen paral·lament i independent dels institucionals.

Es pot objectar que això passa per tot, però crec que a Mallorca hem d'admetre que passa amb més intensitat que a altres contrades.

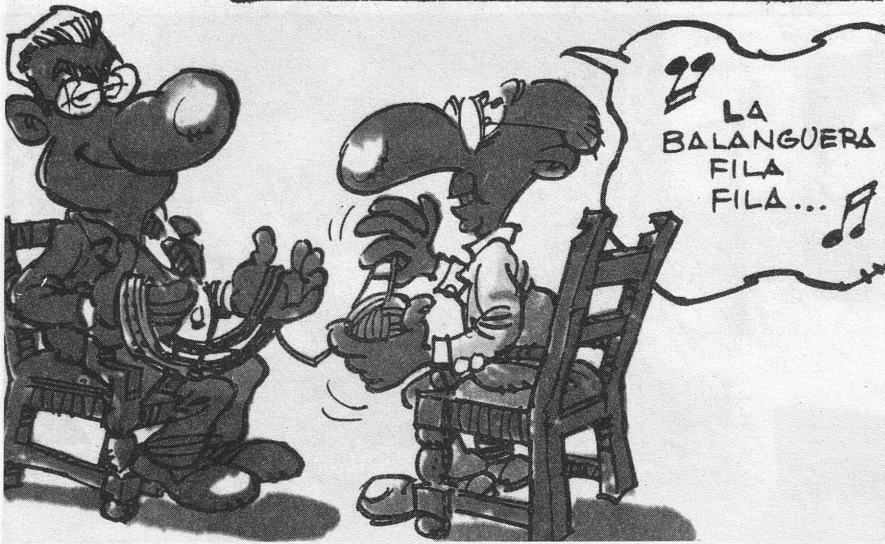
Si volem raonar serenament sobre aquest tema seria bo començar per despullar el problema de qualsevol va-

loració referida al poble que n'és protagonista. Leonardo Sciascia, estudiant la màfia italiana assenyalava una característica sorprenent però aclaridora: el mafiós no sap que ho és, no en té consciència. La màfia i el caciquisme no són fenòmens protagonitzats per comptats personatges de notòria perversitat i resumibles en una successió d'anècdotes més o menys truculentes de delictes o corrupció, sino que són processos d'organització social i política ben generals en els quals intervenen d'una manera o altra tots els individus de la col·lectivitat. I aquí torna a ser evident que el mallorquí no és un poble que engendri gent especialment perversa, però és innegable que suporta problemes de desarticulació tant en les estructures econòmiques (com és ara la marginació de la pagesia) com en la cohesió social (incertesa, per exemple, sobre les seves senyes d'identitat) que no se corresponen al seu nivell de riquesa: el creixement econòmic aquí, a Mallorca, no ha arrossegat, com seria normal, l'evolució social.

LES CAUSES DEL CACIQUISME

Per què passa això? Tant J.L. Sequeiros, que ha estudiat el caciquisme a Galícia, com Sciascia referint-se a la màfia siciliana coincideixen en explicar que aquests sistemes d'organitza-

EN AQUELLA ÈPOCA JOAN MARCH,
DIPUTAT DE DRETES, MANEJAVA
ELS FILS DE L'ECONOMIA MALLORQUINA I, JUNTAMENT AMB MATUTES,
TAMBÉ LA D'EIVISSA.

Joan March i Pere Matutes, càncics de nou encuny del «Palo i ensaimades»
(Dibuix de «Història de les illes Balears, en còmic» de l'Equip Butifarra!)

ció social primitiva, superposats a l'organització institucional, apareixen quan hi ha fricció entre dos mons. El caciquisme i les organitzacions mafioses responen a la necessitat de mediació; mediació entre una llengua dominant i una llengua infravalorada, mediació entre el món rural i el món urbà, mediació entre estructures econòmiques industrials i estructures econòmiques agràries precapitalistes, mediació, en resum, entre un sistema de valors compartits localment i un poder distant que en vol imposar uns altres.

Crec que ningú no pot negar que Mallorca ha patit moltes d'aquestes imposicions. La imposició cultural ha estat implacable. Quasi tots nosaltres som néts o renéts de gent que no sabia parlar castellà, gent que podent estar orgullosa de saber bé el seu ofici como qualsevol pagès o artesà castellà havia de sentir, en canvi, la vergonya de ser un ciutadà de segona categoria pel sol fet de no saber parlar com els que manaven i per haver de recórrer a un mediador en els seus tractes amb el poder.

LA IMPOSICIÓ CULTURAL

Un parell de generacions han bastat per renegar majoritàriament de la nostra llengua i això no es fa sense deixar cicatrius; molts de trets psicològics dels mallorquins responen a aquests traumes passats i presents: encara avui

solem presumir més de les nostres relacions amb gent poderosa que de la nostra pròpia capacitat i això és així perquè, de cara a sobreviure, la relació amb el poder era sentida com a més important que la pròpia iniciativa; encara avui els partits polítics aquí s'organitzen més en funció de fidelitats personals que d'afinitats ideològiques.

Així, per tant, el caciquisme no pot ser mai considerat com una imposició del cacic-mediador, sinó la resposta a una necessitat creada per dues cultures en conflicte. Hi ha la necessitat del mediador i aquest no fa més que respondre a la sol·licitud popular aprofitant-se del poder que aquesta funció li proporciona. El caciquisme no és fruit d'una especial perversitat d'alguns mallorquins sinó la resposta intel·ligent de tot un poble obligat a conviure amb una cultura imposada i amb els representants d'un poder llunyà.

Aquesta és, de retruc, l'explicació de la inexistència d'una revolució burgesa a Mallorca. Quan la burgesia a altres llocs protagonitzava la creació d'un Estat modern i el canvi de la mentalitat i de l'economia premodernes amb l'orgull (i els beneficis econòmics) d'aquest protagonisme, aquí les classes dominants se'n desentenien perquè tenien un altre camí per a continuar gaudint dels privilegis feudals. L'assumpció formal dels valors del po-

der central permetia, per mor de la seva capacitat de mediació amb la cultura local, que les classes benestants mantinguessin la seva situació de domini.

Aquests dos són els mals que el centralisme ha fet arribar fins avui: trets psicològics feudals en el nostre caràcter individual i esclerosi en la nostra organització social que ens ha privat i ens priva encara ara d'una evolució natural on la burgesia hauria d'haver protagonitzat un esforç propi de creació de riquesa paralelament a una reivindicació de la identitat com a poble. Per a Leonardo Sciascia, la formació de la màfia siciliana va substituir la impossible revolució burgesa i això queda ben explicat a la novel·la "Il Gatopardo" de Giuseppe de Lampedusa (i no puc deixar de fer referència als paral·lelismes que s'han advertit entre aquesta novel·la i *Bearn* de Llorenç Villalonga, els quals van molt més enllà de la simple coincidència).

LA DIMENSIÓ POLÍTICA

El caciquisme, com hem vist, no pot ser estudiat com un fenomen aïllat de corrupció i delinqüència sinó que, per ser producte d'una necessitat objectiva que afectava a totes les capes del poble, ha penetrat en el teixit social desvirtuant la naturalesa de les institucions que s'hi superposen: el sistema electoral, els partits mateixos, els òrgans de poder no són allò que pareixen perquè la teranyina que els embolica és la que, en darrer terme, explica el seu comportament. Hi ha una constant inquietant: la instauració d'eleccions en societats dotades d'organitzacions caciquils o mafioses sempre potencia aquestes organitzacions, alhora que desnaturalitza el sistema de partits. Això no evita que almenys dos sectors de la població mallorquina, organitzats en partits polítics (amb l'especial sentit que a Mallorca pot tenir parlar de partits) haguen emprès el camí de la modernització i, per tant, la movilització decidida de cap a acabar amb el caciquisme. Un d'aquests partits, el PSM, expressa les inquietuds d'un progressisme autòcton i treu les principals energies de la pagesia i del món rural que comencen a aixecar el cap. L'altre partit compromès en el mateix projecte, el PSOE, intenta que Mallorca vagi al mateix ritme i no sigui una rëmoren a la tasca de modernització que ha emprès a nivell de tot l'Estat; aquest partit es nodreix sobretot d'uns sectors poc sensibles al fet diferencial mallorquí i vagament progressistes. Però les estratègies i motivacions d'aquests dos grups són antagòniques i analitzar-les mereix l'espai d'un altre article. □

II CONGRÉS

 II CONGRÉS IN
TERMAÇIO
MALLORCA
LLINGUA
CATALANA
1986

ÀREA 3 LINGÜÍSTICA SOCIAL

PROGRAMA

DIA 30 D'ABRIL

- 12 h. Acte inaugural del II Congrés. Auditòrium.
17-20 h. Recepció de congressistes. Teatre Principal.

DIA 1 DE MAIG

- 9-10 h. Recepció de congressistes, al Teatre Principal, on tindran lloc les sessions.
- 10 h. Obertura de les sessions de l'Àrea. Teatre Principal.
Salutació del Dr. A. M. Badia i Margarit, President del del Congrés.
Mots de benvinguda del Coordinador de l'Àrea, Isidor Marí.
- 11 h. Presentació de la primera Ponència:
«Les varietats dialectals i els estudis dialectològics»
a càrrec de Joan VENY.
- 12 h. Lectura i discussió de comunicacions:
R. SISTAC, **Fronteres polítiques i dialectals a la Terra Alta (Alta Ribagorça)**.
F. BOQUERA / E. PLA / R. REGUÉ, **L'Hospitalet de l'Infant: ¿de frontera dialectal a frontera lingüística?**
C. VILÀ, **La regressió del ieisme al Principat**.
I. BAU / R. FONT, **La iodització a la Plana de Vic**.
C. PLAZA, **Fonètica dialectal i fonètica estàndard. Els factors socio-lingüístics del canvi**.
- 13.30 h. Dinar.
- 15.30 h. Lectura i discussió de comunicacions:
P. CATALÀ / F. MANUNTA, **Noms de peixos en alguerès**.
J. COLL, **Mai tant que no ens guanyem ni la sal de l'olla!**
J. ROYO, **La influència dels rellotges de campanar en les expressions horàries**.
N. VILÀ, **Vocabulari d'eines i estris agrícoles al Baix Camp**.
T. CLARAMUNT, **Aspectes morfosintàctics del parlar de Maella**.
G. FRANCINO, **Variacions lingüístiques: Sopeira**.
T. BARENYS, **El coneixement i la valoració de les variants geogràfiques a l'ensenyament secundari**.
E. SALA, **El parlar de Cadaqués, un parlar salat continental. Els dialectes en la societat actual**.
- 18 h. Proposta de conclusions.
- 19 h. Conferència de Peter TRUDGILL, professor de la Universitat de Reading:
«Dialectology: Present Directions».
Sala Mozart. Auditòrium. (Traducció simultània).
- 20 h. Taula Rodona (oberta al públic):
«La Llei de Normalització Lingüística a les Illes Balears».
Sala Mozart. Auditòrium.
- DIA 2 DE MAIG**
- 9.30 h. Presentació de la segona Ponència:
- a) «L'elaboració de les varietats funcionals o registres de la llengua», a càrrec d'Isidor MARÍ.
- 10.30 h. Lectura i discussió de comunicacions:
C. DUARTE / M. XIRINACHS, **El llenguatge administratiu català com a llengua d'especialitat**.
M. E. TERUEL, **L'adequació de la llengua als registres periodístics (orals)**.
J. CARRERES i PÉRA, **La normalització del llenguatge periodístic i els seus problemes**.
N. FAURA, **L'argot futbolístic durant les dècades 1920 i 1930 i a l'actualitat**.
A. M. TORRENT, **El component verbal dels missatges publicitaris**.
A. VIANA, **Sintaxi i planificació del discurs**.
R. ESQUIUS / E. HERNÁNDEZ / A. PUIGGENÉ, **Un curs de llenguatge tècnic i científic**.
- 12.30 h. Conferència de Pierre AUGER, Director de Terminologia de l'Office de la Langue Française:
«La terminologie au Québec».
- 13.30 h. Dinar.
- 15.30 h. Presentació de la segona Ponència:
b) «La terminologia», a càrrec de M. Teresa CABRÉ i CASTELLVÍ.
- Lectura i discussió de comunicacions:
O. RIBA, **El Diccionari de Geologia**.
R. CASTELLANOS / L. JIMÉNEZ DE CISNEROS / L. MARQUET / J. MARTÍ / J. OLIVÉ, **Elaboració d'un diccionari de tecnologia mecànica**.
L. MARQUET, **L'actualització de la terminologia catalana. La tasca realitzada**.
E. HERNÁNDEZ, **Experiències de la formació d'un diccionari d'especialitat**.
I. PEYPOCH / D. MIQUEL, **Aportació al «Dictionarium Museologicum»**.
P. ARTÍS, **La normalització de la terminologia musical**.
C. RIBA, **Consideracions pràctiques sobre alguns neologismes**.
J. BRUMME, **La modernització del lèxic polític-social**.
A. BORBONET / C. DOMINGO / F. OLIVÉ, **Contribució a una regularització del vocabulari de l'excursionisme**.
A. PUIGGENÉ, **La pertinència dels termes a un camp específic**.
M. SEBASTIÀ, **El llenguatge especialitzat i el thesaurus: les relacions interdisciplinàries entre la Lingüística i la Història**.
- 18 h. Proposta de conclusions.
- 19 h. Conferència de Michael GREGORY, professor de la Univ. de York (Toronto):
«Generic Situation and Register: A Functional View of Communication».
Sala Mozart. Auditòrium. (Traducció simultània).

20 h. Taula Rodona (oberta al públic):

«La llengua a l'ensenyament».

Sala Mozart. Auditòrium.

DIA 3 DE MAIG

9-11 h. Mostra de vocabularis terminològics.

— Demostració del banc de dades informatitzat del Centre de Terminologia per a la llengua catalana, TERM-CAT.

Obra Cultural Balear

— Presentació d'un vídeo sobre les varietats i registres de la llengua catalana.

Teatre Principal.

12 h. Presentació de les aportacions de la delegació soviètica:

a) La lingüística social soviètica sobre les situacions lingüístiques a l'URSS.

b) Aspectes dels desenvolupaments ètnics i culturals de Catalunya a través de les investigacions soviètiques.

c) Conferència: Experiències de l'URSS en el desenvolupament de les llengües i cultures de les repúbliques soviètiques.

Teatre Principal.

13.30 h. Dinar.

15.30 h. Presentació de la tercera Ponència:

a) «Ergonomia de la traducció i la interpretació en llengua catalana», a càrrec de Lluís URPINELL.

Lectura i discussió de comunicacions:

R. CERDÀ, **Incidència de la traducció automàtica dins el panorama socio-lingüístic català.**

J. FONTCUBERTA, **La traducció i la interpretació, eines de normalització.**

17 h. Presentació de la tercera Ponència:

b) «La interferència: entre la interposició i la interdisciplinarietat», a càrrec de Lluís PAYRATÓ.

J. LLISTERRI / D. POCH, **Estructuració fonètica d'una segona i d'una tercera llengua en bilingües català-castellà.**

M. FERRÀ, **Els gal·licismes a la vall i comarca de Sóller.**

J. S. BELTRAN, **Interferències dialectals en la varietat estàndard.**

J. SOLÀ, **Necessitem una autoritat lingüística.**

J. MIRACLE, **Assaig de tria en l'ús dels castellanismes.**

18.15 h. Proposta de conclusions.

19 h. Conferència de William F. MACKKEY, professor de la Universitat Laval i del CIRB (Québec):

«L'interferència lingüística».

Sala d'actes del Col·legi de Sant Francesc.

20 h. Taula Rodona (oberta al públic):

«La llengua als mitjans de comunicació».

Sala d'actes del Col·legi de Sant Francesc.

DIA 4 DE MAIG

9.30 h. Conferència de Paul GARVIN, professor a la Univ. de Nova York a Buffalo:

«La langue standard: concepts et processus».

10.30 h. Al·locució de Jordi CARBONELL, en representació de la Secció Filològica de l'IEC.

11.30 h. Presentació de la quarta Ponència:

«El procés d'estandardització», a càrrec de Gabriel

// CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA MCMVI 86

BIBILONI, Josep A. CASTELLANOS i Lluís B. POLANCO.

Lectura i discussió de comunicacions:

X. FALCON, **La llengua estàndard: models de definició.**

J. S. BELTRAN, **L'estàndard català a les terres del darrer tram de l'Ebre.**

J. M. VIRGILI, **Problemes d'estàndard en l'àrea fronterera entre el Principat de Catalunya i el País Valencià.**

J. PEANA, **Els problemes lingüístico-socials del català de l'Alguer.**

13.30 h. Dinar.

15.30 h. Lectura i discussió de comunicacions:

J. CARRERAS/J. COMES/J. PI, **El paper de l'escola en la formació d'un estàndard fonètic.**

J. A. CASTELLANOS/J. GALLOFRÉ/J. MARTÍ/E. TERUEL / A. M. TORRENT, **L'efecte entre els oïdors dels diversos accents de l'elocució formal estàndard d'un noticiari.**

R. FITÉ, **Incidència dels mitjans de comunicació audiovisuals en el procés d'estandardització. Relació entre els usos estàndard i la normativa vigent.**

A. JANÉ, **Consideracions sobre una tasca molt delicada: la del corrector de català.**

J. RAFEL, **El diccionari del català contemporani.**

C. LLEÓ, **Les abstraccions normatives i els anomenats «pronoms pleonàstics».**

Proposta de conclusions.

17.30 h. Reunió de la Comissió Científica de l'Àrea: síntesi de conclusions.

19 h. Conferència oberta al públic de Robert LAFONT, professor de la Universitat de Montpeller:

«L'occità i el català: dos processos paral·lels de codificació».

Sala d'actes del Col·legi de Sant Francesc.

20 h. Cloenda de les sessions de l'Àrea. Presentació de la síntesi de conclusions. □

SOCIETAT PRETURÍSTICA

NOTES SOBRE ELS MOLINS D'AIGUA

ANDREU RAMIS
ANTONI GINARD

Dibuixos de BIEL BONNÍN

Un molí, en general, és una màquina que serveix per trinxar, desfer o alterar l'estructura de diferents matèries. Segons l'energia motriu utilitzada, a l'àrea mediterrànea, existeixen bàsicament tres tipus de molins: els de vent, moguts per l'energia eòlica; els d'aigua, que aprofiten l'energia hidràulica; i els de sang, empesos per la força animal. En relació a la funció a la qual es destinen també existeixen diferents tipus de molins: Molí paperer, que serveix per capolar els draps que han de servir per fer la pasta de paper; molí draper, emprat per batre i trinxar draps; molí flassader, per batanar flassades; molí d'escorça, on es trossejava l'escorça emprada per a l'adob de pells; molí d'oli, per moure un trull de tafona; etc.

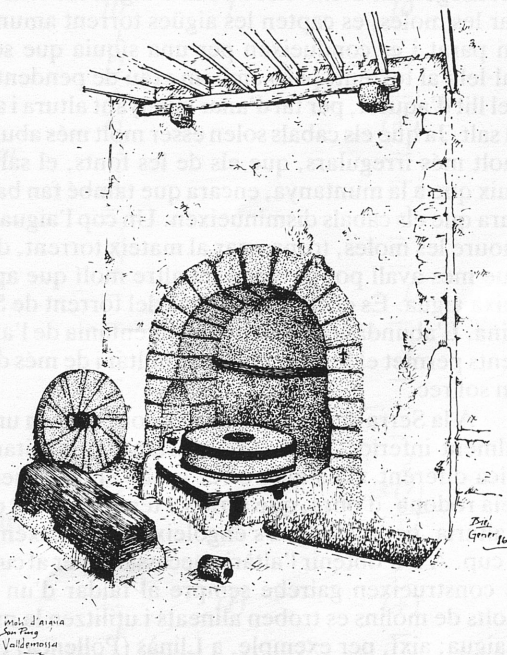
Tanmateix, el terme molí s'aplica majoritàriament, però, a les màquines emprades per a moldre gra, especialment de blat, un dels pilars de l'anomenada trilogia mediterrània. De fet, aquesta aproximació al tema es fa a partir dels anomenats molins d'aigua fariners, deixant de banda els altres tipus de molins. Tampoc es tractaran d'altres aspectes prou importants com la incidència dels molins a la toponímia, la cultura popular, etc., així com tampoc els aspectes de l'organització social i econòmica relacionada amb els molins.

A Mallorca són prou coneguts els molins de vent, d'aigua i de sang. Probablement, els que han rebut una major atenció per part dels estudiosos són els molins de vent, tot generant una important bibliografia (1). Pel que fa als molins d'aigua i als de sang —més antics que els de vent—, malgrat que hagin estat estudiats, sembla que són els que presenten una major manca d'estudis de detall.

Com s'ha indicat, el molí d'aigua és el que se serveix de l'energia hidràulica per mitjà d'una roda que és la que fa entrar en moviment tot el mecanisme. Segons els sistemes emprats per aprofitar la força de l'aigua es poden distingir dues categories bàsiques: els molins de roda vertical —i eix horitzontal— i els de roda horitzontal —i eix vertical—.

La roda vertical, bé pot estar parcialment submergida dins el corrent d'aigua, bé pot ésser impulsada per un salt d'aigua, que en caure-hi damunt fa que rodi. La roda horitzontal es mou per la pressió de l'aigua que incideix obliquament damunt el pla de la roda. A Mallorca foren els molins de roda horitzontal els que sembla que adquiriren una major difusió, probablement pel fet de ser els més simples, ja que no requereixen cap tipus de transmissió ni transformació del moviment. La constitució d'aquest tipus de molins es fonamenta bàsicament en una roda, proveïda de pales de fusta —els alarbs—, disposada en posició horitzontal just a davall la sortida de l'aigua, que transmet el moviment circular a la mola superior a través d'un eix —l'arbre— i de la nadilla. Malgrat els molins de roda horitzontal siguin els més corrents, es coneix també l'existència, almanco històrica, de molins de roda vertical, tant submergida (per exemple a l'Albufera) com de salt (a Sòller i Pollença).

La condició bàsica per l'existència d'un molí és la possibilitat de disposar d'un cabdal d'aigua suficient de manera

Molí d'aigua de Son Puig, Valldemossa (Dibuix de Biel Bonnín)

permanent o temporal. Així a Mallorca, una illa amb una reduïda xarxa d'aigües d'escorrentia superficial, s'aprofitaven les aigües de certs torrents i les d'un bon grapat de fonts, sobretot a la Serra de Tramuntana. La irregularitat dels corrents d'aigua i la seva quantitat determinaven el temps de funcionament del molí i la potència d'aquest.

L'aigua, des del seu origen, ha de ser captada i conduïda cap al molí. La conducció es realitza per recs o síquies. La localització del molí no sols està determinada per la proximitat de l'aigua, sinó també per la possibilitat de construir un salt per augmentar la força de l'aigua, aleshores el molí es situa en una cota inferior al punt de captació, generalment aprofitant un desnivell.

Generalment, fins i tot per part d'alguns estudiosos, sembla que s'ha pensat que els molins d'aigua a Mallorca es localitzaven quasi exclusivament a la Serra de Tramuntana. La localització i distribució geogràfica dels molins i d'altres enginyers hidràulics abasta gairebé tots els municipis de l'illa, sempre que hi hagi cabals d'aigua que permetin la seva existència. Indubtablement, on hi ha una major densitat és a la Serra: les seves característiques físiques afavoreixen aquest fet.

Un molí d'aigua es compon essencialment del conducte de l'aigua, la roda motriu i les moles. Per fer la descripció ens basarem fonamentalment en la nostra pròpia observació directa, que hem pogut dur a terme a certs indrets de l'illa, a més de les interessants notícies que dona Pierre Rokseth a l'any 1923, sobre els molins fariners en general (2).

L'aigua es capta des del seu origen i es condueix per una síquia fins al molí. En alguns casos hi ha un dipòsit, anomenat bassa, si només es tracta d'un dipòsit poc profund, i safareig, si té un metre o dos de fondària. Aquest dipòsit serveix per a regular el cabal d'aigua als moments en què el corrent no permet un treball continuat. Si l'aigua no és suficient, aleshores es tanca la síquia fins que el dipòsit s'omple, per després obrir-la fins que hi resta aigua; es torna a tancar a fi que es pugui omplir de nou, i així successivament. Aquesta manera intermitent de moldre és coneguda per l'expressió fer bassades, moldre a bassades o moldre d'embassada.

Al Pla, on els desnivells són menors que a la Serra, els molins, generalment, aprofiten les aigües dels torrents. Per aconseguir un desnivell i un salt d'aigua suficient per fer marxar les moles, es capten les aigües torrent amunt mitjançant un parat i es condueixen per una síquia que sol córrer paral·lela al torrent, però amb un grau de pendent inferior a la del llit d'aquest, per tal d'anar guanyant altura i així poder fer el salt. Ja que els cabals solen ésser molt més abundosos, però molt més irregulars, que els de les fonts, el salt sol ser més baix que a la muntanya, encara que també fan bassades a mesura que els cabals disminueixen. Un cop l'aigua ha servit per moure les moles, torna anar al mateix torrent, de tal manera que més avall pot haver-hi un altre molí que aprofiti la mateixa aigua. És el cas dels molins del torrent de Son Campà a Pina. L'abundància relativa i momentània de l'aigua dels torrents permet el funcionament simultani de més d'una roda en un sol rec.

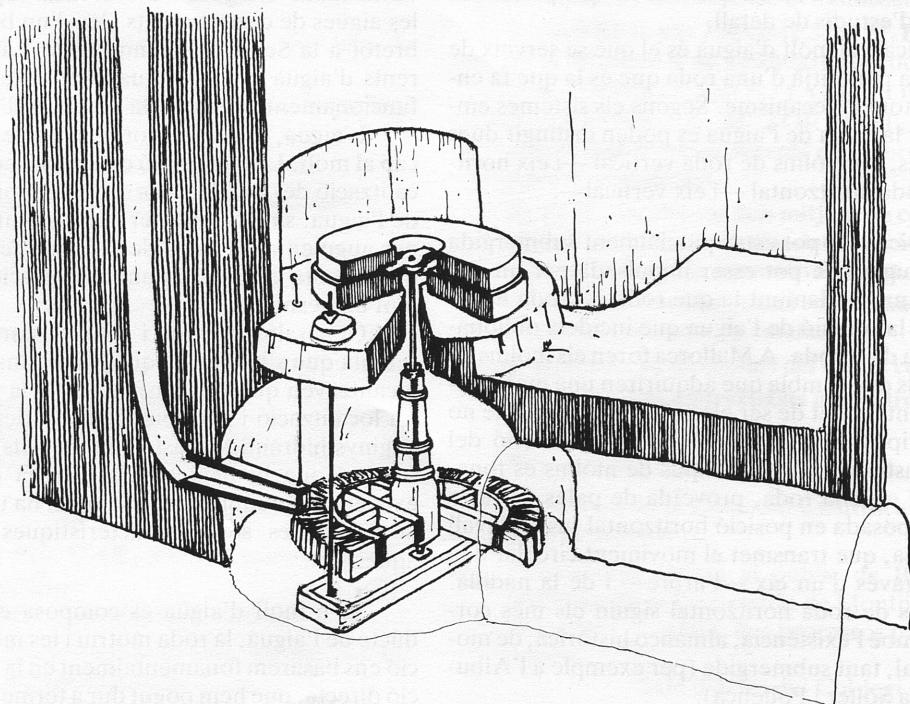
A la Serra de Tramuntana les fonts donen un cabal generalment inferior, però més constant, l'aprofitament és una mica diferent. La síquia o rec acaba en una meua de xemeneia rodona, d'obra, que arriba a tenir fins a set o vuit metres d'altària, per on l'aigua s'engoleix. Aquesta xemeneia es diu el cup. A fi d'obtenir l'altària necessària per al cup, els molins es construeixen gairebé sempre al faldar d'un turó; sovint molts de molins es troben alineats i utilitzen la mateixa presa d'aigua; així, per exemple, a Llinàs (Pollença) trobam fins a set molins escalonats, situats un davall l'altre. Els molins de la Serra que hem pogut observar sols tenen una roda en cada cas.

El rec o síquia és una construcció horitzontal que acaba dins el dipòsit (bassa o cup). Si el corrent és molt abundant, el sobrant de l'aigua és desviat del rec per un sobreixidor, anomenat la ressíquia i també ventador. El rec, al seu extrem, està proveït d'un barrat o petita reixa —la restanyada o els grillats— que impedeix el pas de les branques, fulles i d'altres bosses que tragina l'aigua.

A la base del cup hi ha una estreta conducció o canal de secció quadrangular —la sagetia—, normalment de fusta, col·locada obliquament, que es va estrenyent cap a la boca, on es pot tancar mitjançant una pala —la paleta—, que regula la sortida de l'aigua i permet augmentar-ne la pressió. La força d'impulsió del bram d'aigua que surt i que cau damunt les paletes de la roda depèn, naturalment, del pes de la columna d'aigua retinguda dins el cup.

Per poder controlar des de la cambra del molí l'altària de l'aigua dins el rec, es fixa al seu costat una palanca que, en un dels seus extrems, està fermada a un petit flotador de suro —el saltador—, mentre que a l'altre extrem hi ha fermada una corda que passa dins la cambra del molí. Si la corda baixa és senyal que l'aigua puja dins el rec; si la corda puja, l'aigua baixa.

La roda motriu està situada dins una cova excavada davall el molí i perllongada per un canal per on s'escola l'aigua. Aquest canal, des de la roda fins a la paret del molí, es diu el cacau o el quical. Dins el llit del canal, davall la roda, es troba una forta biga —el banc—, els extrems de la qual estan encastats dins dues pedres. A la cara superior de la biga hi ha encastada una altra barra de fusta també molt forta, la qual, per un dels seus extrems, gira entorn a un pern i per l'altre extrem està sostinguda per l'alçador. Aquesta barra és el sotabanc de la roda i es diu la llengua. Al mig d'aquesta hi ha un dau de ferro d'uns quatre centímetres de costat i amb un forat a cada cara. Damunt el dau volta el piu de la roda o corró, en forma de piràmide invertida. Aquest piu o pivot és continuat per una biga curta —l'arbre— enmig de la qual es troba la roda, situada horitzontalment. L'arbre de la roda és l'eix a través del qual es transmet el moviment circular a la mola superior o mòbil.

Secció d'un molí d'aigua (Dibuix de Biel Bonnin)

Les llandes de la roda estan guarnides d'unes dues o tres dotzenes de paletes, anomenades aleps, alarbs o culles, damunt les quals cau l'aigua que surt de la sagetia. L'arbre de la roda és continuat a la vegada per una barra de ferro —el badil— que travessa la mola de davall o jacent, que és fixa. El badil acaba dins l'ull de la mola superior o volandera en un llarg cap de ferro, dit el cap de mort. Damunt aquest hi reposa una travessa de ferro, la nadilla, els extrems de la qual s'encasten lliurement dins una mòssa feta a la cara inferior de la mola superior i que, en conseqüència, porta i fa voltar aquesta sota el moviment del badil. Les mòsses fetes a cada costat de l'ull de la mola són els nadillals. Sembla que aquest sistema de subjecció de les moles fou emprat fins a principis d'aquest segle; així al 1923 Pierre Rokseth constatava que gairebé ja no s'usava la nadilla lliure, que havia estat substituïda per una travessa fixada dins la pedra de la mola, anomenada el balancer o la balança.

Per regular l'espai existent entre les dues moles, al seu costat hi ha una palanca —l'alçador—, fixada a una cadena o verga de ferro, que per l'altre extrem està enganxada al cap lliure del sotabanc o llengua damunt el qual, com ja hem vist, volta la roda. Per separar les dues moles s'ha de fer força sobre la palanca i el cap del sotabanc s'aixeca, alçant al mateix temps el corró de la roda, la roda i el badil que fa voltar la mola volandera. Quan s'amolla l'alçador, la mola superior cau damunt la mola jacent. La funció essencial de l'alçador és la de regular la separació entre les dues moles, la qual cosa determinarà la gruixa de la farina.

Per moldre, el gra s'abocava dins la tramuja, pastera o pastereta, situada damunt les moles un poc enrera. L'operació d'abocar el gra es deia engranar. La tramuja és sostinguda, per la seva part anterior, per una mena d'escala corba —el cavall o cavallet— que travessa per damunt les moles, i sobre la qual el moliner pujava per engranar. El gra, a poc a poc, queia de la tramuja damunt el canalet —a Pollença anomenat el cadellet— que, per la seva oscil·lació continuada, la buidava, a través de l'ullal de la mola superior o volandera, entre les dues moles on es triturava. L'oscil·lació s'obtenia mitjançant una petita peça de fusta, el cadellet —el cadell a Pollença—, que cau lliurement del canalet damunt la superfície rugosa de la mola superior, o bé per un perllongament del canalet que topa contra la continuació de la forçada quadrada o filoseta del badil que, quan volta, li dona sotregades. A Pollença, per exemple, els molins observats funcionen amb un sistema de cadellet que frega per damunt la mola superior, mentre que a Sóller sembla que l'oscil·lació s'obtenia a través de la perllongació del badil.

La quantitat de gra que queia entre les moles era regulada augmentant o disminuint la inclinació del canalet que, pel seu extrem inferior, està penjat a una cordellina entorsillada, fermada a un artillugi anomenat la clavia. Com més s'entorsillava la corda més petita era l'obertura i menor la quantitat de gra que queia.

Les moles estan cobertes per una espècie de capsa de fusta —la riscla— que impedia que el gra i la farina s'aspergissin. La riscla a penes deixa al descobert l'ull de la mola superior, anomenat l'ull, l'ullada o l'ullera. La farina, que sortia per un forat situat a la part inferior de la riscla, era dipositada en un talec o sac col·locat dins un clot que hi ha devora les moles i anomenat la farina.

Quan la superfície de les moles es gastava era necessari repicar-la. A fi d'assegurar-se que la mola mantenia el mateix pla durant la picada es servien d'un bastó de fusta, anomenat la cerca. La rugositat de la mola que redueix el gra a farina es diu el barram. Per picar s'aixecava la mola superior introduint entre les dues moles un cilindre de fusta, anomenat la corra. Als molins d'aigua, a 30 o 40 centímetres de les moles,

hi ha sovint un escambell de pedra —el juitador—; en aquest cas, es posava la mola de cantell entre la riscla i el juitador, seguidament la giraven damunt aquest, amb l'ajuda d'un puntal, per picar-la. A alguns molins hi ha un estri mecànic, més modern, per aixecar les moles.

MOLINS D'AIGUA A MALLORCA SEGONS BERARD I MADDOZ

	BERARD (1789)		MADDOZ (1846-49)
	Molins	Batans	Molins
Alaró	10	1	10
Alcúdia	1		—
Algaida	2		3
Andratx	6		—
Artà	23		(+)
Banyalbufar	2		—
Binissalem	1		—
Búger	—		3
Bunyola	2		—
Calvià	2		—
Campanet	—	1	1
Campos	—		—
Capdepera	—		4
Consell	—		—
Costitx	—		—
Deià	3		—
Escorca	1		2
Esporles	12		3 (?)
Establiments	—		(+)
Estellencs	—		3 (?)
Felanitx	—		—
Fornalutx	—	(1)	(+)
Inca	1		—
Llorito	—		—
Lloseta	—		—
Llubí	—		—
Llucmajor	2	1	3
Manacor	2	2	2
Mancor	—		—
Maria	—		—
Marratxí	—		—
Montuïri	—		—
Muro	—		—
Palma	—		(+)
Petra	—		1
Pollença	15	2 (?)	(?)
Porreres	1		—
Pobla, la	—		(?)
Puigpunyent	3		—
Salines, les	—		—
Sant Joan	—		—
Sant Llorenç	—		—
Santa Eugènia	—		—
Santa Margalida	2		(+)
Santa Maria	5	1	—
Santanyí	—		—
Selva	3		—
Sencelles	—		(+)
Sineu	—		—
Sóller	14	1	12
Son Cervera	—		4
Valldemossa	3		(+)
Vilafranca	—		(?)

(+) Nombre indeterminat

Alarbs i aletes per a la roda motriu del Molí de Son Campar, Pina.
(Foto dels autors)

Per al coneixement dels molins d'aigua a Mallorca dispo- sam de fonts documentals molt bones, com poden esser, a tall d'exemple, El Llibre del Repartiment, el Corpus documental del gremi dels Moliners, llibres de viatges i diccionaris, com els de Jeroni de Berard, Vargas Ponce, Pascual Madoz, l'Arxiduc Lluís Salvador..., així com el Corpus de Toponímia i els estudis monogràfics de toponímia, els reglaments de les comunitats de regants, etc., a més dels documents escrits, encara desconeguts, que puguin anar sortint. De totes maneres, creim que els documents, tan sols són un complement, fins i tot essencial, de la inel·ludible necessitat de dur endavant un inventari de camp, exhaustiu i sistemàtic, dels molins d'aigua existents a Mallorca.

Concretament, per exemple, les obres de Berard i Madoz (3), si bé donen informació sobre els molins d'aigua i de vent, no acaben d'aclarir ni la localització ni el nombre exacte de molins a cada un dels municipis. Referit únicament als molins d'aigua presentam una taula comparativa de les dades que donen aquests dos autors. Si bé poden ser una bona font d'informació de partida, les seves dades desiguals no són representatives de la realitat existent.

Hi ha zones de l'Illa ben estudiades i o en vies d'estudi, com Sóller i Fornalutx, Pollença, així com les comarques del sud i sudest (4). A més, des de fa temps, Maria Antònia Carbonero està treballant el tema de forma intensiva. Malgrat tot, l'inventari exhaustiu dels molins d'aigua a Mallorca es pot dir que encara està per fer.

Un recent i bon exemple d'inventari exhaustiu són els resultats aconseguits per Onofre Rullan a *La Toponímia d'Esporles i la seva rodalia* (1984). Els molins i salts d'aigua per a enginyers hidràulics localitzats són: onze a la Síquia de la Granja o Font Major (drapers, de cartró, d'escorça, una tafona..., i una turbina); vuit, i un de no localitzat, a la Síquia de na Bastera, exclusivament dins el terme d'Esporles (paper, cartró, ciment, farina, flassades...); finalment, els de les possessions de Son Tries, el Verger, Son Noguera —aquest ja dins Puigpunyent—, un d'escorça desaparegut, i finalment el molí de Son Quint que seria l'únic molí de vent d'Esporles.

Els més de vint molins i enginyers hidràulics localitzats a Esporles són una clara prova de la necessitat urgent de fer inventaris de camp, la qual cosa ens obliga a prendre amb precaucions la documentació existent.

NOTES

(1) A més de la informació recollida pel Diccionari Català Valencià Balear, cal destacar les aportacions de Francesc de B. MOLL: *Vocabulari Tècnic dels molins de vent de les Balears*, a Butlletí de Dialectologia Catalana, XXI (1934); l'exposició organitzada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears i el corresponent catàleg: *Els molins de vent fariners de les Balears*, Imp. Soler, Palma (1979); i especialment l'obra de Manuel SANCHIS GUARNER: *Els molins de vent de Mallorca*, Ed. Barcino, Barcelona (1955), on a més d'un estudi exhaustiu es pot trobar una àmplia bibliografia sobre la temàtica.

(2) Ens referim a l'obra de Pierre ROKSETH: *Terminologie de la culture des céréales à Majorque*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona (1923). Aquesta obra ha estat traduïda al català per Joan Font, Antoni Ginard i Andreu Ramis, i actualment està en vies de publicació.

(3) Gerónimo de BERARD: *Viaje a las Villas de Mallorca, 1789*, Ajuntament de Palma, Palma (1983); Pascual MADDOZ: *Diccionario geográfico-histórico-estadístico de España y sus posesiones de ultramar*, 16 vols., Madrid (1846-1850).

(4) En relació als molins de Sóller hi ha l'estudi de BOVER, PÉREZ, i PONS (1982); sobre Pollença existeix la Guia Etnogràfica núm. 3 del Museu de Pollença realitzada per Andreu RAMIS i Biel BONNÍN (1986), a més Miquel Àngel MARCH duu a terme l'inventari dels molins de la comarca; pel que fa al sud i al sudest de l'illa, ens referim al llibre de V. M. ROSSELLÓ VERGER: *Mallorca. El Sur y el Sureste*, C.O.C.I.N., Palma de Mallorca (1964).

VOCABULARI

Alarb: Cada un dels caixonets o posts una mica còncaus que van col·locats en tota la circumferència de la roda del molí d'aigua i dóna impuls per fer giravoltar la roda i la mola.

Alçador: Palanca que serveix per regular la separació entre la mola superior o mòbil i la mola de davall o fixa, la qual cosa determinava la gruixa de la farina.

Arbre de la roda: Barra de fusta, reforçada amb argolles de ferro, col·locada en posició vertical, i que descansa damunt el banc. A la seva part baixa té encaixada la roda amb els alarbs i a la part superior, mitjançant el cap de mort i la nadilla posa en moviment la mola.

Badil: Peça cilíndrica de ferro que uneix l'arbre de la roda amb la mola superior o de damunt. Anomenat també vedell.

Balancer: Instrument que substituï la nadilla; uneix el badil amb la mola superior.

Banc: Biga de fusta posada horitzontalment al fons del cacau, davall la roda del molí d'aigua, i que té al centre el dau on balla el corró de l'arbre.

Bassa: Dipòsit on s'atura i es disposa l'aigua d'un corrent destinada a posar en moviment el molí d'aigua.

Boixa: Peça cilíndrica de fusta compacta, perforada pel mig, encaixada dins l'ull de la mola de davall, i que subjecta el badil o collferro.

Cacau: El buit on hi ha el banc, l'arbre i la roda del molí d'aigua, darrera el qual entra l'aigua que el fa voltar a través de la sagetia. A través d'aquest buit en forma de tunel o mina s'escola l'aigua cap a l'exterior del molí.

Cadell: Petita peça de fusta mòbil, situada a la boca del canalet del molí per fer caure amb constància i regularitat el gra que s'ha de moldre.

Cadellet: Bastonet que penjat a la tramuja del molí fariner, per un cap va dins el canalet i per l'altre pega damunt la mola, la qual, posada en moviment, fa bellugar el bastonet i aquest fa caure el gra dins l'ull de la mola. A Mallorca el cadellet sol estar fermat al canalet, i fregant per damunt la mola, el moviment d'aquesta li dóna trepidació, que es comunica al canalet i fa que el gra caigui seguit seguit dins l'ull de la mola.

Cap de mort: Extrem superior del badil, que encaixa amb la nadilla.

Cavallet: Bastiment de fusta que sosté la tramuja del molí d'aigua.

Cerca: Bastó de fusta emprat per aconseguir un mateix pla a una mola quan aquesta es repicava.

Corró: Cilindre o con metàl·lic que va col·locat a l'extremitat de l'arbre de la roda en el molí i en la sínia, i que balla dins el dau.

Cup: Construcció sòlida d'obra, de planta quadrada o circular, situada a l'extrem de la bassa o del rec, tocant el molí i que serveix per aconseguir la màxima pressió de l'aigua. Al fons hi ha la sagetia que dirigeix l'aigua sobre els alarbs de la roda.

Dau: Peça cúbica de coure o de ferro encaixada al banc, sobre la qual gira l'agulla o corró de l'arbre.

Farinera: Clot situat al costat de les moles dins el qual es col·loca el sac o talec on es recolleix la farina.

Gallet: Pern situat a l'extrem superior de la verga fixada a un dels caps de la llengua del banc que serveix per a regular l'espai existent entre les dues moles i la gruixa de la farina.

Grillats: Barrat situat cap a l'extrem del rec, formant una petita reixa, que impedeix l'entrada de branques, fulles i altres brosses. S'anomena també restanyada.

Llengua: Barra de fusta forta, mòbil, encastada dins el banc que forma part de l'alçador.

Mola: Cadascuna de les dues pedres circulars, estriades a la cara de moldre, amb un forat al mig, del molí fariner. La de damunt o volandera és mòbil, mentre que la de davall és fixa.

Nadilla: Peça de ferro que forma com dues pales, definides més primes a les puntes, al centre de la qual, més gruixat, duu un forat quadrat que s'ajusta a l'extrem superior del badil. Les dues pales encaixen al nadillal buidat a la cara inferior de la mola volandera, a la qual sosté.

Nadillal: Cadascuna de les mòsses o encaixos que té la mola per ajustar-hi la nadilla.

Paleta: Planxa metàl·lica, generalment de bronze o llautó, que tanca la sortida d'aigua de la sagetia. Es manipula

mitjançant una verga de ferro des de la cambra on hi ha les moles.

Pastereta: Tramuja del molí fariner.

Rec: Canalització, normalment horitzontal, que condueix l'aigua cap al cup. Conegut també amb el terme síquia.

Ressiquia: Sobreeixidor pel qual s'escola l'aigua del rec quan sobrepassa la seva capacitat.

Restanyada: Veure grillats.

Riscla: Caixa, formada per una peça de fusta doblegada fins a unir-se els dos extrems, i una coberta, que clou l'espai on hi ha la mola volandera del molí fariner, per evitar que la farina s'escampi pels costats.

Roda: Roda proveïda d'alarbs o culleres, unida a l'arbre, que volta horitzontalment per l'impuls de l'aigua.

Sagetia: Canal de secció quadrangular situat a la base del cup, generalment de fusta, que es va estrenyent cap a la boca, on es tanca amb la paleta, que regula la sortida de l'aigua i permet augmentar-ne la pressió.

Saltador: Aparell utilitzat als molins d'aigua per indicar el nivell d'aigua acumulada dins el rec. Consistia en una palanca accionada per un suro que feia les funcions de boia.

Ullal: Forat central de la mola.

Vedell: Fusell de ferro que uneix les moles amb la roda. També anomenat badil.

BIBLIOGRAFIA GENERAL A L'ABAST

ALCOVER, Antoni M.^a i MOLL, Francesc de B.: *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols. Palma de Mallorca: Moll, 1980.

BOLÓS, Jordi i NUET, Josep: *Els molins fariners*. Barcelona: Ed. Kertes, 1983.

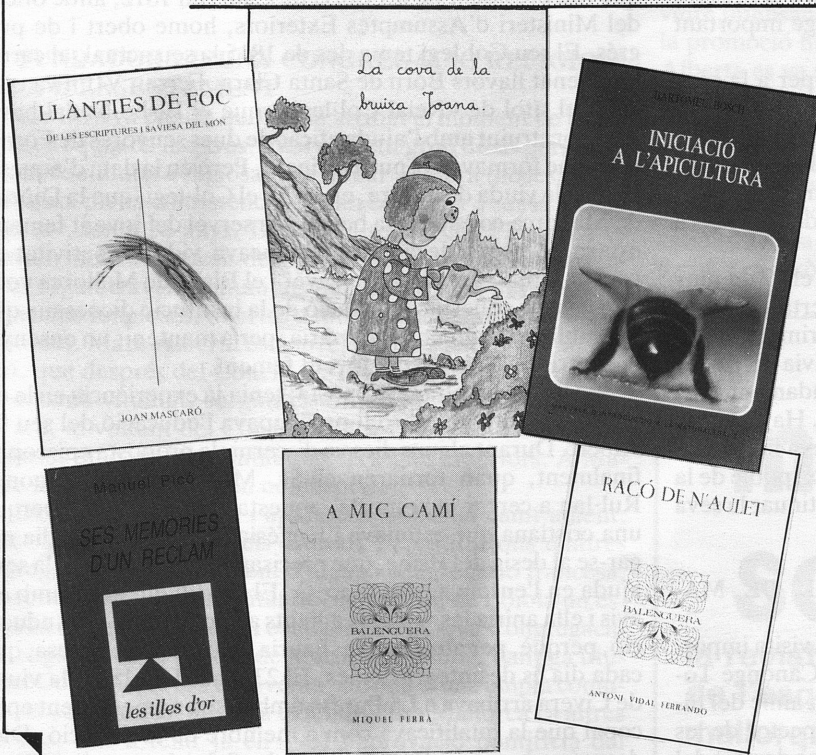
BOVER, Miquel; PÉREZ, Vicenç i PONS, Andreu: *Els molins a Sóller i Fornalutx*. Sóller: Imp. Calatayud, 1982.

CARO BAROJA, Julio: *Tecnología Popular Española*. Madrid: Ed. Nacional, 1983.

ESCALERA, Javier i VILLEGAS, Antonio: *Molinos y panaderías tradicionales*. Madrid: Ed. Nacional, 1983.

RAMIS, Andreu: *Els molins fariners*. Pollença: Museu Municipal, 1986. (Col·lecció etnogràfica, 3).

DARRERES NOVETATS DE L'EDITORIAL MOLL

Joan Mascaró, **Llàntries de foc (De les Escriptures i saviesa del món).**

Bartomeu Bosch, **Iniciació a l'apicultura.** Manuals d'introducció a la naturalesa, 7.

Jaume Ordines i Llobera - Mateu Rigo i Bonet, **La cova de la bruixa Joana.**

Manuel Picó, **Ses memòries d'un reclam.** Biblioteca Les Illes d'Or, 143.

Miquel Ferrà, **A mig camí.** Col·lecció Balenguera, 38.

Antoni Vidal Ferrando, **Racó de n'Aulet.** Col·lecció Balenguera, 39.

Torre de l'Amor, 4, Palma de Mallorca

ESGLÉSIA NOSTRA

L'ESGLÉSIA PROPOSA UNA MESTRA COM A CRISTIANA EXEMPLAR EN EL SEU VIURE

ALBERTA GIMÉNEZ I ADROVER

(PROMOTORA DE L'ENSENYAMENT CRISTIÀ A MALLORCA)

LLORENÇ ALZINA I ROSSELLÓ

L'EXPERIÈNCIA HUMANA D'UNA POLLENCINA

Era el sis d'agost de 1837 quan a Pollença va néixer Gaetana Alberta Giménez i Adrover, filla d'un aragonès i d'una mallorquina. La família sempre l'anomenarà amb el segon nom, Alberta, i amb aquest la coneixerà la història posterior. Serà Mare Alberta per a tots. El seu pare era Sergent del Cos de Carabiners de la Hisenda Pública. Per aquesta raó trobam l'adolescent Alberta, de dotze anys, a Barcelona, nou destí del seu pare, qui sembla era home d'aficions culturals fortes i que va orientar a la seva filla als estudis de mestra, posant-li fins i tot ajuda de professors particulars, que complementassin els estudis. Ja mestra, el seu pare és traslladat novament a Mallorca i Alberta tornà a l'illa, amb la seva formació cultural catalana i una visió ben oberta de la vida. La jove mestra començava ja a tenir relacions amb un altre mestre, Francesc Civera, de Ciutat, especialitzat en matemàtiques.

El matrimoni se celebrà a la parròquia de Sant Nicolau de Ciutat el 7 d'abril de 1860; ella tenia vint-i-dos anys i ell trenta-dos. Era una parella de mestres amb profunda vocació per a l'ensenyament i preocupació per la pedagogia. Visquen al carrer de Sant Jaume i allà el mestre Civera obrí un col·legi privat. L'experiència del col·legi masculí va ser molt positiva, fins que la mateixa Alberta va obrir amb una altra mestra un col·legi femení, al carrer d'En Brossa. Tots dos intercanviaven les seves normes pedagògiques, convençuts com estaven d'un nou estil en l'ensenyament. Finalment decidiren ampliar el col·legi, obrint-ne un de conjunt al carrer de La Missió, amb entrades diferents per als al·lots i les al·lotes. Un dels professors de la secció masculina era el prevere Mn. Tomàs Rullan, que després serà personatge important en la vida de la futura M. Alberta.

Francesc i Alberta són un matrimoni que per a la seva tasca professional varen viure una formació permanent; desitjaven de veritat superar-se. Ell preparà un text per a l'estudi de les matemàtiques, per publicar-lo. Al mateix temps la seva vida familiar posarà al món quatre infants. Els tres primers moriran petits. Sobreviurà Albert, que donarà néts a sa mare.

Als 41 anys va morir Francesc Civera. Era el 17 de juny de 1869. La mort de tres fills i de l'espòs d'Alberta varen ser un dur aprenentatge davant el dolor i el sofriment. Però aquella dona forta i coratjosa, que endemés havia de cuidar els seus pares, sap donar una resposta profundament cristiana a la vida, assumint-la i continuar caminant. Havia vist la mort de molt aprop; recordava encara com la seva filla Catalina Tomàs va morir durant una estada a Felanitx, poble de la seva mare, i sentia la necessitat de servir, de continuar la seva tasca d'ensenyament, com un continuar vivint.

AL SERVEI DE L'ESGLÉSIA LOCAL DE MALLORCA, ENSENYANT

El dia 2 de març de 1870 va rebre a casa una visita important. Eren el Batle de Ciutat, acompanyat del Canonge Tomàs Rullan i Don Josep Ignasi Moragues, gran amic del difunt Francesc Civera i que era a Mallorca l'inspector de les Escoles d'Instrucció Primària. Venien a proposar de part del

Bisbe de Mallorca, el Dr. Salvà, que es fes càrrec de la direcció del Reial Col·legi de La Puresa.

Aquesta institució havia estat fundada en 1809 pel Bisbe Nadal, un solleric ple d'interès per la promoció de la dona, que fou president de les Corts de Cadis en 1812, antic oficial del Ministeri d'Assumptes Exteriors, home obert i de progrés. El seu Col·legi tenia des de 1815 la seu actual, al carrer anomenat llavors Born de Santa Clara. Ferran VII li va concedir el títol de «Reial Col·legi», que el Bisbe Nadal havia anat construint amb l'ajuda eficaç de dues senyores de Fornalutx, que formaven el nucli dirigent. Però en la data d'aquesta visita a la viuda de Civera, en 1870, el Col·legi, que la Diòcesi de Mallorca considerava ben al seu servei del jovent femení, estava en plena decadència. Mancava vida i creativitat de cara al futur. A la viuda de Civera el Bisbe de Mallorca volia encomanar aquesta vitalització de la institució dicoesana que li semblava totalment necessària, per a mantenir un ensenyament cristià al servei del jovent femení.

Alberta escoltà la proposta; tenia ja experiència en la direcció de Col·legis; però li preocupava l'educació del seu fill Albert. Durant alguns dies va discernir la proposta episcopal, finalment, quan tornaren el Sr. Moragues i el Canonge Rullan a cercar la resposta, aquesta era afirmativa, perquè una cristiana que estimava l'Església com ella, no podia negar-se al desig del Bisbe, que precisament li demanava la seva ajuda en l'ensenyament diocesà. El seu fill quedaria amb els avis i ella aniria les vegades adients a continuar la seva educació, perquè, per altra banda, hauria de viure a La Puresa, que cada dia és desintegrava més. El 23 d'abril de 1870, la viuda de Civera arribava a La Puresa amb el seu nomenament episcopal que la qualificava com a membre de la direcció. Dies després, el primer de maig, el Bisbe Salvà la constituïa Rec-

tora del Col·legi. El diari local, «El Rayo», durant aquelles setmanes va criticar calumniosament aquesta institució diocesana, ara que començava una nova etapa de reconstrucció. Però la viuda de Civera era una dona sense por i ho demostrà:

El Bisbe havia intentat que algunes congregacions religioses, d'origen francès i instal·lades a Barcelona, s'encarregassin de La Puresa. Finalment era una dona mallorquina qui orientaria aquest Col·legi. El Canonge Tomàs Rul·lan estarà sempre ajudant-la; l'antiga amistat amb el seu espòs era una garantia de mútua comprensió. I amb poques setmanes tot va començar a ordenar-se i a tenir un sentit nou. El vell casal de Ca'n Clapés, el Col·legi, havia rebut saba nova i sobretot un programa pedagògic. Per això un nou equip de mestres va començar a prendre forma. També les alumnes del col·legi privat, que havia continuat dirigint la viuda de Civera, hagué de tancar-se i les seves antigues alumnes trobaren a La Puresa una nova escola amb mestra antiga.

Dos anys després, D.ª Alberta Giménez i Adrover, començarà dins la seva pròpia institució de La Puresa, aprofitant el casal, la fundació d'una altra nova institució: L'Escola Normal de Mestres. Des del 29 de gener de 1839 fou inaugurat a Madrid el primer «Seminari de Mestres» d'Espanya, que vendria a ser l'Escola Normal Central. Palma va tenir la seva des del 17 d'octubre de 1842. Però en 1871 el Ministeri d'Instrucció Pública prohibí que les dones s'examinassin a les Normals pròpies dels homes. Les joves de les Balears haurien d'anar a la península a fer-ho. La Diputació Provincial va pensar a Construir una Normal per a dones. Era 1871. I D.ª Alberta, recollint algunes insinuacions, va anar l'any següent a Barcelona a examinar-se traient els títols complementaris, amb qualificació superior, per posar en marxa a La Puresa l'Escola Normal de Mestres. El Bisbe estava encantat amb tanta creativitat i responsabilitat i va recolzar-la. L'Església de Mallorca posava, des d'ella, el major esforç per millor servir l'ensenyament cristià, formant les mestres.

La Diputació nomenà la Senyora Giménez i Adrover, Directora de la nova Normal femenina de les Balears, el primer de maig de 1872. Les dues institucions mantengueren en el mateix casal la seva independència, gràcies a la sapient forma de dirigir-les d'una mateixa persona, aquella dona activa i harmoniosa en el seu fer.

FUNDADORA D'UNA CONGREGACIÓ RELIGIOSA PER A L'ENSENYAMENT

En 1874 va creure que havia arribat el moment de transformar l'equip de mestres, total un petit grup de sis persones, en una comunitat religiosa, per donar a l'obra diocesana de La Puresa plena consistència. Quan començà a ser la «Mare Alberta», tenia 38 anys. Durant el segle XIX l'Església va veure en moltes Diòcesis del món, com dones plenes de creativitat organitzaven comunitats que esdevenien després congregacions religioses, obertes a totes les necessitats de servei als homes. Mare Alberta està arrelada dins aquesta gran tradició, que després del Concili de Trento al segle XVI va iniciar-se amb vitalitat, sorgint els ordes apostòlics femenins i que ara, al voltant del Concili Vaticà I, seran nous instituts religiosos amb major agilitat que els segles anteriors. A Mallorca les fundacions foren nombroses.

Don Tomàs Rul·lan l'ajudarà a trobar el camí adient; Mare Alberta estudiarà els estatuts i constitucions d'altres congregacions, especialment d'alguna congregació francesa, i descobrirà en l'espiritualitat de Sant Ignasi de Loiola un espai acollidor per l'itinerari evangèlic de la seva Congregació de Religioses de la Puresa de Maria Santíssima, l'antiga titular del Col·legi que ara esdevenia patrona d'una ampla comunitat de comunitats, que ella extindrà fora Mallorca i a altres Diòcesis, fins a tenir ja en 1901 l'aprovació pontificia del Papa Lleó XIII. Ara, en 1986, els seus col·legis es troben a set

nacions. Va posar-hi bones arrels la seva fundadora.

És veritat que fou en 1874 quan començà la vida comunitària de les Religioses que Mare Alberta congregava, però solament el 6 d'agost de 1892, va tenir existència canònica diocesana, quan les Germanes varen fer els vots davant el Bisbe Jacint M.ª Cervera. M. Alberta no volia procedir sense mesurar les passes, el camí era d'experiència en experiència, fins a aconseguir la fermesa que possibilitaria la constitució definitiva de la congregació. Aquest fet ens manifesta l'estil de M. Alberta: el seu equilibri, el no precipitar les situacions, el treballar amb honradesa per a tenir actituds vertaderes. Per a ella l'Evangeli donava profunditat a les postures humanes i el fervor de la pregària no era un sortir de la realitat, sinó transformar-la donant-li contingut i densitat. Fugia del figurar i del cercar mantenir façanes inútils, per això no tenia pressa en la consolidació del seu institut religiós.

Va comptar per aquest procés amb el qui era Vicari General, Mn. Enric Reig, futur Cardenal Arquebisbe de Toledo, vidu com M. Alberta, i que va comprendre molt bé el seu itinerari. El Bisbe Cervera l'havia fet venir de València i des de 1890 tindrà una gran relació amb la comunitat de La Puresa. Va ser impulsor després de noves fundacions a altres Esglésies locals.

MARE ALBERTA, FIGURA DE L'ESGLÉSIA DE MALLORCA: VENERABLE EN 1986

Aquesta dona d'empenta, morí el 21 de desembre de 1922, als 85 anys. El seu record de fidelitat a la missió que Déu volgué d'ella i la seva constància a viure dia a dia l'Evangeli, perdurava entre molts. El seu procés de canonització començà per decisió del Bisbe Jesús Enciso en 1960 en la seva fase diocesana. Introduït a Roma en 1972, ha tengut la culminació el 22 de març de 1986, quan el Papa Joan Pau II ha signat el decret reconeixent les virtuts heroiques de la serventa de Déu Alberta Giménez i Adrover, que des d'aquest moment ha pogut ser designada com a «Venerable». És a dir, punt de referència i exemple en la vida dels creients, esperant a proposar-la més endavant com a model en la beatificació.

M. Alberta va mantenir amistat amb altres Servents de Déu de l'Església Mallorquina, com són Mn. Miquel Maura i Mn. Miquel Costa. Ella pertany a una Església local que va viure intensament una fonda preocupació per la cultura, per la promoció humana i pels valors propis de Mallorca. Mare Alberta es va sentir ben integrada en aquest sevei a l'home. La seva ampla correspondència, centenars de cartes ara ben editades, ens manifesten com va possibilitar que molts s'obriessin als signes que per a ella foren fonamentals del viure cristià: desenvolupament de la persona, vivència cultural fonda, exigència humana i fidelitat a la identitat humana i creient. Ho va inculcar i va fer-ne programa del seu ensenyament. Per això el seu missatge perdura. □

llegiu

mallorca socialista

la revista
de l'esquerra
mallorquina

PSM

Partit Socialista de Mallorca
carrer Temple, 7 - Ciutat

NOTES D'EDUCACIÓ

L'INFANT TÉ UN COS

RAMON BASSA

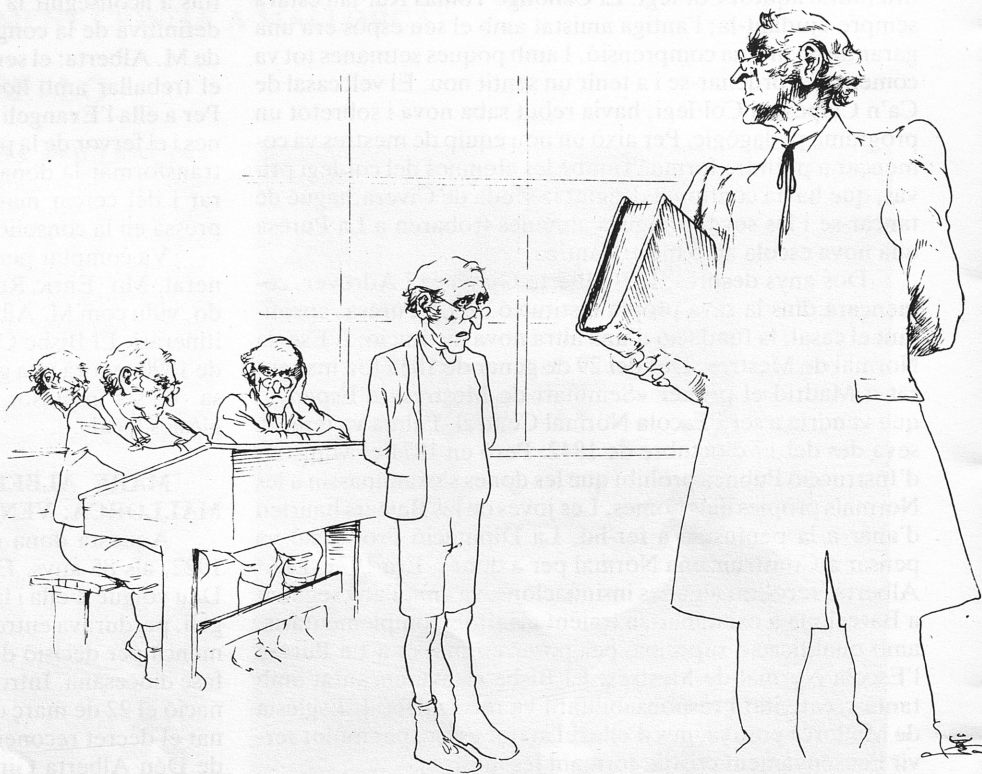
Sí, l'infant té un cos. Aquesta afirmació que introduïren els educadors del Moviment Cooperatiu Italià durant els anys setanta entre nosaltres, va esser un primer revulsiu per als educadors que treballaven en la renovació pedagògica. S'adonaren que fins aquell moment, preocupats pels aspectes socials i polítics de l'educació, havien oblidat que el nin arribava a l'escola amb un cos.

Certament aquells educadors no estaven per filigranes o precisions. Tampoc no hi estava el país. Quan es va sortint d'una situació dictatorial no es pot precisar sempre el que es vol, es té més clar el que no es vol, per això no m'ho deixaran fer! I sorgiren les matisacions, com sorgiren els partits i les sigles polítiques. En educació fou semblant. Aprenguérem a matisar i volguérem començar a viure, a veure fetes realitats frustracions o impossibilitats anteriors.

Però havíem oblidat el cos perquè, així com havíem estudiat els aspectes socials de l'educació llegint Althusser, Baudelot-Establet, Bourdieu-Passeron, Barbiana i altres, havíem negligit els aspectes personals i afectius de l'educació, entre els quals també es troba el cos.

Què es vol dir amb l'afirmació: l'infant té un cos? Simplement, que no podrà haver-hi una educació completa si no es tracta les persones integralment, sense parcel·les tancades, sense separar la part física de la part psíquica. F. Tonucci ha escrit que l'infant arriba amb la seva història a l'escola, aquesta frase prou gràfica crec que s'ha d'interpretar àmpliament. És a dir, l'escola ha de rebre l'infant així com és, partir d'ell, de les seves vivències, de les seves pors, dels seus entusiasmes, de les seves penes, per intentar ajudar-lo i acollir-lo.

I un dels camins per ajudar a aquest progrés personal i al mateix temps col·lectiu seria que l'educador sabés i entengués que cal escoltar el cos i fer-ne cas. Ja fa quasi cents anys l'Escola Nova volia que l'educació es fes en contacte amb la naturalesa, que hi hagués escoles situades al camp, que es tengués cura de la higiene, de l'aspecte corporal com a motor o base d'un bon aprenentatge posterior.

«A l'escola el cos no serveix», afirmació avui en dia encara vigent (Dibuix de Jaume Ramis)

Aquells educadors creien que si afavorien l'educació del cos també treballaven per una bona educació integral. L'escola tradicional no agafà aquesta idea i hagué d'esser de l'exterior que sorgís, entre altres, la figura d'un Baden-Powell que llançàs la idea de l'Escotisme i la vida a l'aire lliure, en grup, amb l'esforç i la intervenció del cos.

Sorgiren les mistificacions, entre elles l'educació pre-militar dels *balillas* i els *flechas* de règims autoritaris, que volgueren i han volgut fins fa ben poc, parlant "d'educació i esforç del cos", quelcom que justificàs el seu projecte de restringir i empobrir-ne l'ús. El seu cos no tenia sexe ni tampoc cervell. Només li calia obeir i executar ordres. Tampoc no era el camí.

Per això, avui, pens que una educació del cos passa per entendre que aquest té memòria, que guarda emocions i que té possibilitats que es perden si no s'expressen; que hi ha una relació íntima entre les maneres com ens movem, com sentim i com vivim. Com altres vegades, aquesta idea pren diversos camins i representacions; per a uns serà l'expressió corporal, per a d'altres serà la dansateràpia, per a

d'altres el ioga, per a d'altres l'antigimnàstica, etc..., però el que sí que es veu és que tots creuen en aquesta relació intensa, total, global i integral entre el cos i la ment i els sentiments. Voldria convidar els educadors perquè cerquin i explorin dins aquests camps, per a ells mateixos en primer lloc, perquè, si es coneixen millor, si són capaços de sentir el seu cos, seran capaços d'entendre's millor a ells mateixos amb les seves emocions i contradiccions, però també perquè podran esser més persones i entendran i ajudaran millor els infants amb els quals convisquin a un lloc anomenat escola. □

BIBLIOGRAFIA PER ALS LECTORS INTERESSATS EN EL TEMA:

ALFIERI; F. i altres: *A escola amb el cos*. Barcelona, maig 1978 "Guix", núm. 7

BERTHERAT, TH./BERSTEIN, C.: *El cuerpo tiene sus razones. Autocuración y antigimnasia*. Buenos Aires. Paidós, 1981.

FUX, Maria: *Danza, experiencia de vida*.- Barcelona: Paidós Ibèrica, 1981.

VAN LYSEBETH, A.: *Aprendo yoga*.- Barcelona: Pomaire, 1978.

CUINA

PASSAT I PRESENT DE LA CUINA MALLORQUINA

ANTONÍN

Qualsevol persona aficionada a la història sap que una de les finalitats principals d'aquesta branca és la de proporcionar models predictius. És lògic pensar, segons això, que si volem intentar endevinar quelcom del preocupant futur de la nostra cuina, no hi ha cap dubte que haurem de remuntar-nos al passat per veure quins elements són els que han condicionat la nostra cuina actual. Arribar a establir el que ha estat la cuina mallorquina en el passat ens pot propiciar una excel·lent base per determinar el que podria arribar a ser aquesta cuina en el futur.

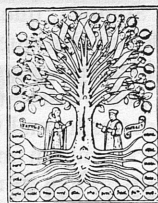
Per determinar aquest estat no tenim altre remei que apel·lar als receptaris; és a dir, a la teoria de la cuina, ja que no podem recórrer a la pràctica, que seria el realment interessant, ja que aleshores podríem tastar els plats d'altre temps. Afortunadament, a Mallorca, disposam d'un respectable nombre de textos dedicats a la cuina. Deixant a part els manuscrits, alguns dels quals s'han imprès posteriorment, podem trobar un cert nombre de llibres dedicats únicament a la cuina mallorquina.

Fa ja alguns anys, aparegué, a *Randa 9/1*, un article de Jaume Bover sobre els receptaris de cuina Balear. Si analitzam lleugerament les dades que aquest article proporciona veurem que els tractats culinàries que esmenta, dedicats pròpiament a cuina mallorquina, poden ser situats en dos grups cronològics. El primer grup quedaria constituït pels textos publicats entre 1880 i 1935. El segon el formarien les obres sobre aquesta matèria que es publicaren a partir de 1960. A cop d'ull, es pot veure que entre aquests dos grups ha quedat ben palès un buit que s'inicia al voltant de 1936, i que arriba a 1960. S'ha de dir que aquest buit no era un buit absolut, ja que en algunes obres de caràcter general sobre cuina espanyola publicades en aquella època aparegueren seccions especialment dedicades a la cuina regional, entre les quals podem trobar la Balear. Però el fet constitueix un exemple clar de lligam existent entre la cuina i la vida dels pobles, ja que tots som perfectament conscients del que aquells anys que anaren de 1935 a 1960 significaren per a la nostra societat.

Al primer grup podem incloure sis obres. Però posteriorment, el 1973, s'imprimiren el *Libro de helados para el ciudadano Domingo Estela* sobre un manuscrit de 1822 i el *Llibre de gelats y quemuyars de Mateo Jaume de Ca'n Juan de s'Aigo* (1884-85). Aquests dos llibres de gelateria, encara que editats posteriorment, contribueixen notablement en la proporció d'un coneixement bastant ample d'aquesta faceta gastronòmica durant els anys a què ens referim. El best-seller d'aquesta època fou *La cuyna mallorquina*, que, imprès per primera vegada a Felanitx el 1886, assolí ni més ni menys que set edicions. Aquest llibre fou objecte d'una reedició el 1982. Sobre els altres llibres, mereixedors d'una atenció individualitzada que allargaria excessivament aquest comentari, podem dir que ens proporcionen el nucli més important de coneixements sobre la cuina mallorquina de finals del segle XIX i del primer terç del XX.

Al segon grup, és a dir els apareguts des de l'any 1960 fins als nostres dies, s'haurien d'incloure els que s'han anat publicat des que l'article en què ens fonamentam fou redactat. Però, bàsicament, tots els d'aquesta època obeeixen a un model comú. Es tracta de textos que recullen receptes dels llibres

del grup anterior, així com d'altres de la cuina quotidiana del moment, amb la finalitat de donar-les a conèixer, principalment a les mestresses de la casa i als cuiners d'ocasió. Entre aquests llibres el text més reeditat és el de Coloma Abrinas *Cocina selecta*, que a partir de la tercera edició es titulà *Cocina selecta mallorquina*. Aquest manual, desordenat i bastant caòtic a l'hora d'especificar quantitats i formes de treballar un plat, ofereix, en canvi, una mostra autèntica de la realitat de la cuina mallorquina quotidiana. L'aportació més ampla en tots els ordres de la gastronomia ha estat l'efectuada per Lluís Ripoll, que, a partir d'una correlació de receptes de diferents fonts, ha publicat alguns manuals. Els més complets són els que estan dedicats a un tema: cuina, rebosteria, licoreria i gelateria. Ha publicat, igualment, d'altres llibres que contenen receptes de cadascun dels temes anteriors. Tot això forma un corpus que, encara que no sigui exhaustiu, sí que ens presenta, en canvi, una de les millors perspectives del que ha estat la cuina mallorquina durant els anys de què parlam. Hom ha d'afegir a això, també, diversos receptaris a càrrec d'un o més autors, que han proporcionat una visió més actualitzada i més corrent de la nostra cuina.

LLIBRERIA RAMON LLULL

Llibres antics i d'ocasió
Carrer del Call, 4 07001 Palma

Oferta abril-maig

A. Pons, Biografia Pere A. Penya . Palma 1925	2.500 pts.
J. Ramis d'Ayreflor, La nobleza mallorquina . Palma 1950	1.800 pts.
Grasset de Saint-Sauver, Viaje a las islas Baleares y Pitiusas , T. I. Palma 1952	1.800 pts.
Jaume Sastre, Freixura de porc . Palma 1983	1.300 pts.
F. Sureda Blanes, K'Sar-el-K'Bir . Palma 1920	2.500 pts.
J. M. Tous i Maroto, Las Aguilas de Rey (Drama Teatral) . Palma 1924	600 pts.

S'ha de dir també que aquest *corpus*, imprès i reeditat, ha tengut poca o escassa influència en els plats que ofereix avui la restauració que preté assumir el mot *mallorquí*. Qualsevol visita a un d'aquests restaurants que s'anuncien com a de *cuina mallorquina* ens ofereixen un tòrpid paisatge, que, normalment, sol ser enfosquit a les postres. Els manejadíssims plats d'*arròs brut*, *frit*, *porcella*, *escaldums* i algun altre, formen el percentatge més important de la carta de la majoria d'aquests restaurants. Cal assenyalar, això no obstant, que existeixen algunes respectables i relativament poc conegudes excepcions, que, malgrat els seus esfor-

ços, no aconsegueixen fer el pes, quant a una línia eficaç d'actuació culinària. I no esperem que, ni tan sols en un d'aquests escassos restaurants excepcionals que hem assenyalat, a les postres, tan nombroses a la nostra bibliografia, puguin trobar-ne més d'un parell mitjanament originals. Vull dir amb això que no es tracti de la *greixonera de brossat* o del *gató* amb gelat d'ametlles i d'altres d'aquest estil.

Un altre retret que s'ha de fer a aquests restaurants de cuina mallorquina seria la poca creativitat que semblen tenir. Poques vegades hi podem trobar alguna mostra del que hom anomena *nova cuina*, on sembla prescrita,

com si fos una forma equivocada d'entendre la nostra cuina, a la qual s'entossudeixen a ancorar en el passat. Sembla que aquest encabotament bàsic consisteix a tenir la cuina mallorquina assentada únicament en els molt respectables plats que apareixen en els receptaris ja esmentats. Però és obvi que, donada l'evolució dels gusts, de les primeres matèries i de les tècniques culinàries, aquests plats no tenen més remei que evolucionar si volen seguir gaudint de l'estima general. D'aquesta manera, segurament, no es veurien en la necessitat de cridar el patriotisme i podrien dedicar els seus esforços a enllepolar el paladar. □

EN MIQUEL PER LA CUINA

CAVA AMARG SENSE ROSES

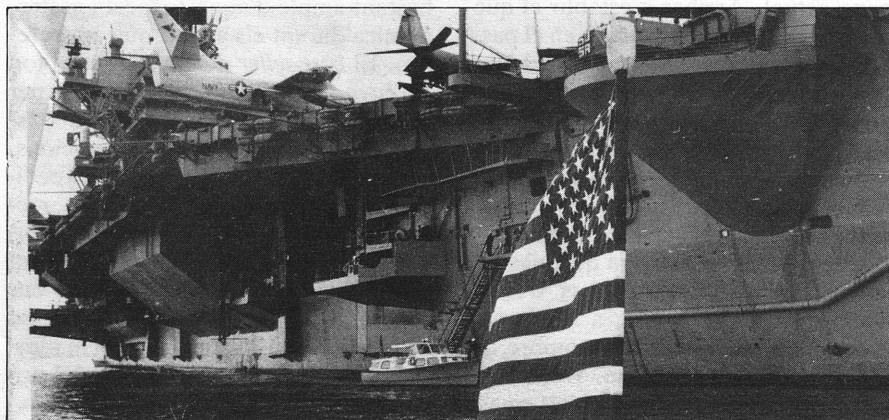
MIQUEL CARDELL

Hi ha llocs encara on la vida no pareix una ciutat assetjada, saquejada, festivals de color a la primavera mallorquina. Kevin Ayers m'ajuda a passar la nit d'un dia feiner. És un disc enregistrat i editat a Mallorca, que a London es paga a set mil pessetes i aquí va passar sense pena ni glòria. És un bon disc ple de festes i intensitats que m'acompanya ara que sembla que d'aquell 12 de març han passat segles — i així i tot, encara no fa un mes d'aquella nit que la Tv mostrava la celebració a la seu del partit triomfant.

Hi havia xampany, però no roses roges, ni aquella emoció que les mateixes càmeres havien recollit un llunyanísim 28 d'octubre: no apareixia enlloc, esvaïda com el fantasma d'una mentida somrient. El darrer telediari tancava amb un clip sobre el raig laser i l'esterilitat de certes rates.

Al matí del 13-M, com un efecte especial gris i guerrer, l'ombra del *Saratoga* apareixia al centre de la badia de Palma —*paraíso del amor*— com si hagués estat amagada darrera Cabrera, esperant. Clar que això no és més que una imatge, no ens enganyem, si hagués guanyat el no haurien vingut igualment a fer de John Wayne ballant *Un Dia a Nova York* a una barra americana. Ho havien deixat clar des del principi.

I, immediatament, no abans, a Ca l'Oncle Sam SA, el gran pare Reagan decideix pegar-li quatre galtades a aquell xulet tan impertinent de la Me-

El Portaeronaus «Saratoga» de la VI Flota nordamericana, un visitant «non grato» al Port de Palma (Foto Arxiu «Ultima Hora»)

diterrània, que quedi ben clar de qui és la paella i el mànec. De pas, la gran metròpoli no deixa de distreure's amb els escacs de titelles, el Sheriff manifesta que cal continuar destruint les perilloses escoles, les collites de cafè terrorista de la Nicaragua que va fotre fora un plaent Somoza, que s'acomodava bombardejant fàbriques i ciutats, vaja una coincidència. Ja es sap que en un país pobre, petit i assetjat és més difícil mantenir certes formalitats democràtiques que ara semblen imprescindibles, com de cop ho han tornat a Haití o Filipines. Llàstima que no ho siguin a Xile o a Turquia, per exemple.

En aquestes altures, ja hauria d'haver entregat la col·laboració, però aquests són per a mi dies feixucs i desbaratats que m'allunyen de l'escriptura.

El centurió Kelso ha anat, ha enfonsat quatre barques líbies i ha vingut a Mallorca a jugar a tennis i intercanviar visites i floretes amb els representants de la Marina espanyola i l'autonomia balear. Sempre imagin aquestes escenes amb música de vals, no sé perquè,

tal vegada hi quedaria millor el difunt James Cagney cantant i ballant el Yankee Doodle Dandy.

Ara, els vaixells de la sisena flota ianqui han tornat partir cap a Líbia. La Tv i la majoria dels mitjans de comunicació espanyols s'encarreguen de deixar ben clar qui és el bo i qui el dolent en aquesta pel·lícula. El bo té dret a provocar, amenaçar i bombardejar, utilitzant bases i centres de descans a territori mallorquí, català, espanyol, italià... el dolent, naturalment, no té dret a recordar que el pegar és a veïnat del rebre.

M'entretenc llegint reportatges sobre l'ensenyament en català al Principat, sobre els quaranta mil fills d'emigrants que, per voluntat dels pares, comencen la vida escolar a centres íntegrament catalano-parlants; llegesc també la normativa del Govern Balear que contempla com una possibilitat marginal, com una excepció, la possibilitat que a les escoles d'aquesta terra s'utilitzi normalment la llengua d'aquesta terra.

Estic a punt d'acabar el tabac. □

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

L'ULL DE VELLUT

L'ÀNGEL DE L'ALMUDAINA

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

L'Àngel de l'Almudaina, «l'angelot» popular, és, tal volta, un dels símbols més estimats d'aquesta Ciutat i Regne de Mallorca. Es tracta d'una estàtua de bronze que enlairada a la torre major del nostre palau reial fa alhora de penell, ben mòbil, com pertoca, de budament greixat el seu eix, girant la seva presència solemne de portaestendard al caprici dels bufs dels nostres vents. Diuen les cròniques que tan valuosa peça gòtica fou portada de Perpinyà per encàrrec del rei de Mallorca Jaume II, que a l'any 1309, confiava els treballs de restauració de la residència de l'arquitecte illenc Pere Salvà. I el bronze esmentat s'atribueix igualment a l'home que el dugué per mar des dels territoris mallorquins del Sud de França i ja aquí estant, el rei mostrà el seu interès en veure-la de seguida que l'artista es va sentir obligat a portar l'àngel fins a Sineu, al lloc d'una mula, doncs essent estiu, tenia el monarca allà el seu palauet de temporada. Després del vist-i-plau i les corresponents lloances, retornà l'estàtua a la capital per tal d'esser definitivament col·locada en el seu emplaçament actual, pujant i davallant de la seva talaia en el decurs de les centúries, per causes de

força major, com per exemple el terratrèmol de 1756 o la darrera restauració de la torre de 1978. Anem ara als interrogants del tema: Fou realment obra de Francesc Camprodom o Campredoni? Per què doncs no té el mateix estil i semblant factura de les altres obres atribuïdes a tal autor sobre la fàbrica de la catedral? Com pogué ésser feta i fusa a Perpinyà quan la tradició de les arts metàl·liques de l'època apunta més cap a la Provença, on la Corona de Mallorca hi posseïa el Montpeller? Per què doncs l'estàtua és tan diferent de la que es feia aleshores a la Catalunya Nord i fins i tot ens ofereix alguna semblança amb altres àngels gòtics de l'Anunciació, com els de les catedrals de Reims i Amiens, que hom pot veure? Hem de pensar que es tracta d'una obra rossellonesa quan les obres de ferreria artística eren encarregades al Comtat de Foix per ésser aquesta la més important indústria d'aquell territori occità? En resum, analitzant els pros i els contres jo m'atreviria a dir, que l'Àngelot és un bronze típicament provençal, amb influències del gòtic septentrional de França, del que Francesc Camprodon en seria només el portador... Però un es pregunta encara: És aquest angelot l'original o una còpia? □

FLORS PER A NA RAQUEL

GUIEM DAVIU VICH

Tot un consell de guerra de senyors militars que diuen que no feien altra cosa que aplicar les lleis vigents del país (mare meua!) i tots ells amb la seva experiència de quarter, els seus uniformes, les seves condecoracions i les seves veus contra dues dones, tu Raquel com a acusada i la teva advocada Elena. I tot per donar un bocinet (se diu així?) d'heroïna al teu enamorat que feia la mili.

Després d'esgotar tots els recursos fins arribar al «Consejo Supremo de Justicia Militar», s'ha feta definitiva la sentència: un any i mig de presó. (Encara que en entrar en vigor la reforma del nou «Código Penal Militar» el teu cas pot ser revisat i «sortir-ne» per un parell de mesos.)

Saps una cosa, Raquel? La teva persona asseguda a dins la sala del consell de guerra (a quina guerra som?) s'ha fet una imatge revulsiva a dins moltes de les nostres ments. El teu cas s'ha volgut presentar com un fòssil vivent destinat a desaparèixer. Però jo no ho veig així.

Algunes preguntes se'm venen i em corren per tot el cap.

Com és que has sortit a un editorial del diari més venut, més important i més influent d'Espanya? I per què m'has cridat l'atenció a mi i ara jo escric aquestes lletres? Saps que en el temps de llegir aquesta columna a algun lloc del món armes en mans de gent uniformada hauran eliminat (amb consell de guerra o sense) gent que lluita pel seu poble? I que aquests surten molt pocs en els diaris?

Saps que és de mal de creure, quan et veig a tu i a n'Elena assegudes a un banquet d'acusada i davant tanta de força organitzada i acumulada, que ells són els encarregats de protegir-nos i defensar-nos.

Saps que no podem oblidar la lliçó, la teva lliçó que jo convertesc en pregunta. Es poden tenir els guerrers devora i alhora aprendre a conviure en i per la pau?

Aposta perquè no oblidem aquesta pregunta t'envii flors. □

**SERVEI DE LLIBRES
ESTRANGERS
LLIBRES DELS PAÏSOS
CATALANS
JOGUINES I LLIBRES
INFANTILS**

Carrer d'en Rubí, 5
Telèfon 21 38 21
07002 PALMA

TRIA DE NOVETATS

Coordina: LEONARD MUNTANER

COMUNICACIÓ. Revista del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. Núm. 40-41. Mallorca, setembre-desembre de 1985.

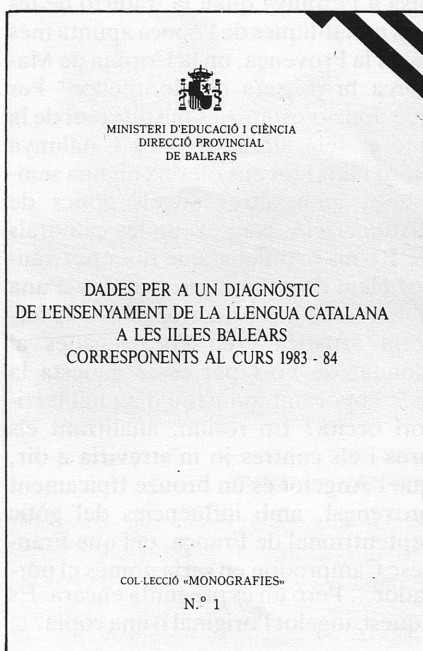
La revista *Comunicació* ha volgut dedicar el seu darrer número al Col·legi de la Sapiència després que aquest complís 350 anys de vida. És un petit i merescut homenatge a una institució que des de sempre ha donat vida a la nostra Església de Mallorca i que curiosament avui continua en actiu englobant el Seminari Major de la Diòcesi. Aquest número inclou dos interessants articles de Llorenç Alcina i Rosselló, un sobre *La formació teològica per al ministeri presbiteral en la història de la Església de Mallorca* i l'altre sobre el canonge Bartomeu Lull, fundador del Col·legi de la Sapiència l'any 1635.

Completen aquesta publicació els articles de Pau Mora sobre el lullista del s. XVIII fra A. R. Pasqual i el de Josep Nicolau, M.SS.CC., sobre el bisbe Bernat Nadal.

Sebastià Trias Mercant, *Història del pensament a Mallorca. Dels orígens al segle XIX*. Editorial Moll. Mallorca 1985, 422 pp.

S. Trias Mercant, catedràtic d'Institut i professor d'antropologia a la UNED de Palma, és una persona de reconegut prestigi pels seus estudis lullians. En aquesta obra, sense dubte agosarada, l'investigador pretén se-

guir, com ell mateix indica en la introducció, un camí desusat: confeccionar una història del pensament a Mallorca amb la dificultat que suposa, gairebé, la inexistència de monografies sobre el particular. Aquest primer volum es remunta al s. V i arriba fins al s. XIX. Un segon volum anirà referit exclusivament al s. XX. Pel que fa a l'edició, en general correcte, per al nostre gust s'haguessin pogut estalviar les il·lustracions.

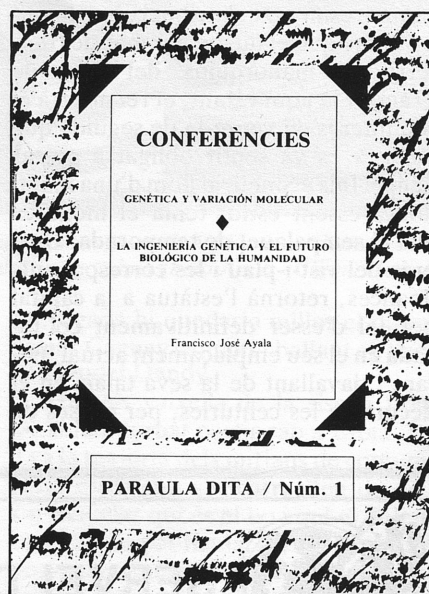
Dades per a un diagnòstic de l'ensenyament de la llengua catalana a les Illes Balears corresponents al curs 1983-84. Col·lecció Monografies núm. 1. Ministeri d'Educació i Ciència. Direcció Provincial de Balears. Palma 1985, 87 pp.

Aquest és el primer volum d'una nova col·lecció que la Direcció Provincial del Ministeri d'Educació i Ciència pensa dedicar a la problemàtica de l'educació a les illes Balears. El contingut del llibre en 10 capítols no només analitza la situació concreta de l'idioma català a l'ensenyament sinó que se'ns donen també alguns suggeriments que en un futur immediat ens poden ésser ben útils.

Antoni Gual, *El cadmo y la oronta*. Estudio preliminar y notas de M.ª Isabel López Bascuñana. Conselleria

d'Educació i Cultura del Govern Balear. Direcció General de Cultura. Palma de Mallorca 1985, 277 pp. i il·lustracions.

Edició facsímil de dues de les obres més conegudes del poeta mallorquí Antoni Gual i Sanglada († 1655). Poeta en castellà, doctor en Teologia i secretari particular del Virrei de Nàpols, és en l'actualitat una de les figures més reivindicades pels estudiosos d'aquesta matèria. No fa massa, Jaume Garau i Amengual va dedicar-li un extens estudi: *Antonio Gual, un escritor barroco*, Palma 1985. Ara M.ª Isabel López Bascuñana ha preparat aquesta reedició amb un documentat estudi preliminar i uns textos amb abundància de notes. L'edició, molt acurada, ha estat produïda per l'editor José L. de Olañeta.

Francisco José Ayala, *Conferències. «Genética y variación molecular» i «La ingeniería genética y el futuro biológico de la humanidad».* Paraula dita / Núm. 1. Servei de publicacions de la Universitat de les Illes Balears. Mallorca 1985, 67 pp.

Molt encertadament, el departament de publicacions de la nostra Universitat, acaba de donar a conèixer el primer volum d'una nova col·lecció on es publicaran els textos de les conferències que de curs en curs es realitzen als nostres centres universitaris. En aquest cas són les disertacions de Francisco José Ayala professor del Departament de Genètica de la Universitat de Cali-

fòrnia, Davis. Els textos són complementats amb una llarga entrevista amb aquest professor realitzada el juny de l'any 1984 pels professors Antoni Benàssar i Josep Cuello. S'hi inclou també, per acabar, un resum bibliogràfic relatiu a l'obra de J. F. Ayala.

700 anys de Cartografia de les Illes Balears. Catàleg de l'exposició organitzada per l'Ajuntament de Palma al Palau Solleric. Del 13 al 31 de març de 1986.

Tres professors de la nostra Universitat, C. Picornell, J. M. Seguí i A. Ginard han duit la coordinació científica d'aquesta interessant mostra de cartografia balear. Per la quantitat i qualitat de les peces exposades podem afirmar que potser estarem molt de temps a poder contemplar una exposició d'aquests nivells. El catàleg, molt il·lustrat, duu un text bilingüe dels referits autors.

Josep Amengual i Batle, M.SS.CC., Poble-Església local. Vint anys de post-concili a Mallorca. LUCUS. Publicacions del Santuari de Lluc. Inca 1985, 277 pp.

Josep Amengual i Batle, qui d'ençà 1955 pertany a la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, és en l'actualitat un dels investigadors més seriosos del nostre passat. Almanco així ho ha demostrat recentment amb la presen-

tació de la seva memòria de doctorat sobre els orígens del cristianisme a les illes Balears i el seu desenvolupament fins a l'època musulmana. L'autor, no obstant això, com eclesiàstic que és, tampoc ha deixat de reflexionar sobre el paper de l'Església actual amb especials referències a l'Església local. Aquest llibre és un producte d'aquestes reflexions, un recull de diversos treballs escrits entre 1975-1983 entorn dels aspectes més variats i sempre vients. □

CAMBRA DE BANY de Joaquim Soler.

Barcelona: Edicions 62, 1985 ("El Balanci", 189 pàg.)

En aquesta novel·la, premi Pru-

denci Bertrana 1984, l'autor ens endinsa magistralment dins la ment d'un home "casat, sol a la ciutat un mes d'agost, que pensa...". Aleshores, a través de bocins de somnis, records i pensaments, descobrirem la vertadera i enorme frustració del personatge enfront de la seva vida i de l'amor.

La tècnica narrativa emprada és original i variada, els punts de vista són múltiples i la imaginació i la fantasia desborden l'ordre lògic, però no esperem una tradicional línia narrativa, que es pot donar per superada des del mateix plantejament de la novel·la.

I si ens sembla forassenyada la successió de records, somnis i angioixes, enfront del to alegre i humorístic que reben algunes de les imatges presentades al llarg de la novel·la, potser aleshores ens adonarem de tota la misèria humana que pot viure un personatge com Joan Crèspols, i al final del llibre haurem acabat les ganes de riure'ns del que pateix aquest locutor de ràdio de *Cambra de Bany*.

Ara, si vos voleu capbussar dins la *Cambra de Bany* i sentir un desgavell de sensacions plenes d'imaginació, d'erotisme i de poesia (tant se val), o simplement voleu una bona novel·la on trobar des de l'èrotic fins al misteri de l'ésser humà, passant pel cruelment irònic, llegiu aquest llibre, no vos decebrà.

Miquel Bezares

FAJAS Reina CORSETERIA
J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Que fa el Consell Insular en Agricultura

El Consell Insular de Mallorca té un programa d'adquisició de finques destinades a la protecció de la natura, a l'ús públic i a l'experimentació agrícola.

Ha elaborat un pla de rejuveniment de les plantacions de garrovers. Impulsa les fires agrícoles i ramaderes com a vehicle de potenciació del nostre camp. Per tal de millorar la cabanya du a terme una campanya de vacunació contra la brucel·losi i la tuberculosi i una altra de millora genètica.

Altres actuacions destacades són:

—Campanya d'adequació de molins de vent per a extracció d'aigua.

—Foment de la construcció de sitges per emmagatzemar pinsons.

—Instal·lació d'hivernacles a les escoles.

—Distribució de carpes per repoblar safareigs.

Consell Insular
de Mallorca

cl. Palau Reial, 1

CRE · A · CCIÓ

15

↑
32

2 330-3

Nichie, le 1er Novembre 85

331-10-11-12-13-14-15-16-17-18
20-21

332-1-2
330-18

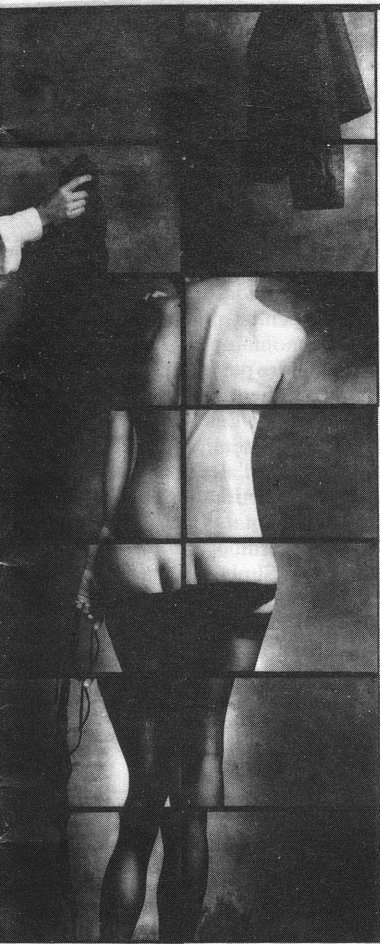
331-9	331-10	332-17
331-11	331-12	332-18
331-15	331-16	332-19
331-20	331-19	332-1
330-18	331-21	332-0

[Handwritten signature]

Vincent Jorice

Fotografies de GABRIEL RAMON

85-329 / 6

85-328

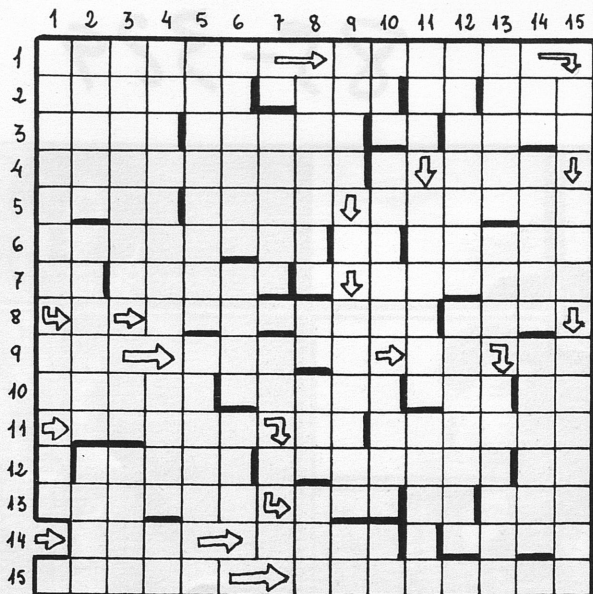
Universitat de Palma
de Mallorca
BIBLIOTECA
Escola Y. Formació E.G.B. Balears

7891 m07012 a - lili

PASSATEMPS

LLUC-GRAMA Per Bernat J. Amengual

Es fa com un encreuat, però el final de cada mot s'indica amb una barra gruixada. A vegades se dona la definició d'una frase, indicant les fletxes la direcció de cada paraula. Quan hagi acabat, cerqui el nom d'aquesta revista, LLUC, en diagonal, com en una sopa de lletres.

HORIZONTALS

1: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. 2: Ajuntarem, enllaçarem, connectarem. Afecció de la pell caracteritzada per petites pústules. Existeix. Partit polític espanyol que va guanyar les primeres eleccions democràtiques. 3: Eina que serveix per a desbastar la fusta. Por, terror, espant. Policia militar alemanya de temps de Hitler. Dobler, diner. 4: Illot del terme municipal d'Andratx, de devers 4 km. de llargària, on hi ha el far més important de les Balears. Vocal. En aquest mateix moment. 5: La meitat del diàmetre. Fluesqui, brolli, surti un líquid. Qualsevol mineral opac, bon conductor de calor i electricitat i brillant. 6: Peripècia, contingència, experiència perillosa. Matricula de Biscaia (al revés). Hidrocarburi derivat de l'hexamelitè. 7: Possessiu. Riu d'Alemanya Oriental de 442 Km.,

afluent de l'Elba. Cent. Ovelles que no s'envien a pasturar. 8: Continuació d'1 vertical. Passa, gambada. 9: Ramon Aguiló Munar. Matrícula del Regne Unit. 10: Individu d'un poble antic que s'establí a l'occident europeu. Fet d'enderrocar-se una construcció. Element arquitectònic que, a la casa pagesa típica mallorquina separa l'aiguavés de davant de l'aiguavés de darrera. Déu egipci. 11: Un ramell damunt un moble. Vocal repetida. Dit d'una disposició feta al voltant d'un eix central. 12: Preposició. Embarcació petita. Ocupau un lloc o un país que no és el vostre. Creença en la veracitat d'una cosa. 13: Poble de Mallorca que s'independentzà del municipi de Selva l'any 1930. Continuació de l'11 horitzontal. Membrana d'on neixen els ocells. Germana d'un pare. 14: Maria, Antònia, Catalina, Ignàsia, Francesca, Empar, Carme. Nord. Riu d'Alemanya, afluent del Mosel·la. 15: Allò que passa a les Balears a l'estiu.

VERTICALS

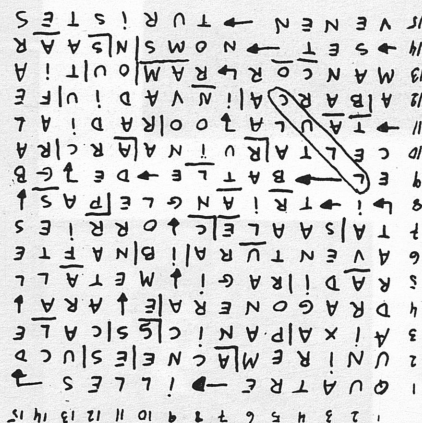
1: Dues figures geomètriques. Nom de lletra (al revés). Abans de migdia. Cinc. 2: Associarà. Antigament, patge, escuder. Fonament, part essencial. 3: Eina per a cavar la

terra (en plural). Nota musical. Nina, al·lota (al revés). 4: Carretejat, transportat, mogut. Natural de Turquia. Beguda aromàtica. 5: Donar compte, referir, contar. Part de l'edifici que surt al carrer i està destapada. Símbol químic del nitrogen. 6: Derivau, procediu, veniu. Cada una de les barres de ferro per on va un tren (al revés). Riu de Suïssa. 7: Vocal. Color. Vocal. Pronom personal. Continuació de l'11 horitzontal. Consonant. 8: Nom d'home. Matrícula d'Holanda. Partícula electricada de les molècules. Eructe. 9: Una ciutat mallorquina i un barri de Palma. Onomatopeia del bou. 10: Article. Disc o cilindre per a comprimir, rebre o comunicar moviment. Coure treballat en planxa. Senyor. 11: Les fica en una complicació. Percebi, se'n temi. 12: Treure l'escata d'un peix. Ocells d'ales curtes i de color terrós. Sud. 13: Li sortirà suor pel cos. Ven sense cobrar al comptat. Continuació del 9 horitzontal. 14: Símbol químic del clor. Elevades, grosses. Símbol, lletra, grafisme. Vocal. 15: Continuació de l'1 horitzontal.

DIAGONAL

El nom d'aquesta revista: LLUC.

SOLUCIÓ AL LLUC-GRAMA

FRANCESC MIR i FULLANA

Metge Oftalmòleg

Implantació de lents intraoculars.

Cirurgia refractària.

Adaptació de lents de contacte.

CONSULTA: dilluns i dimecres (Hores concertades).

Plaça Rector Rubí, 14 - Telefòn: 55 09 50 - (Edifici Mútua Balear) - MANACOR

6a

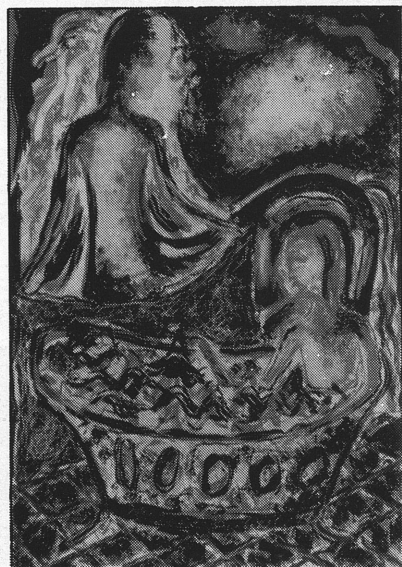
OBRA GRÀFICA

Litografies, Gravats,
Xilografies, Bibliofília

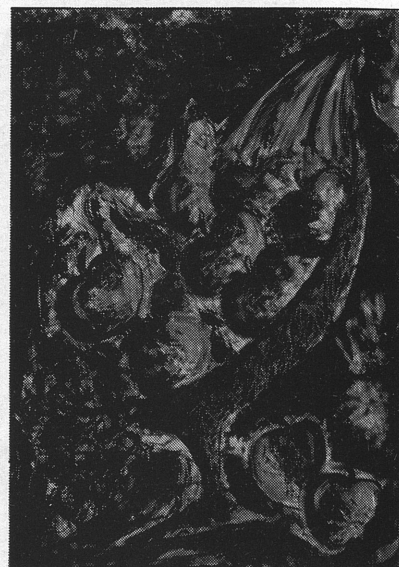
Darreres estampacions

Ramon Canet
gravat 100 x 144

Pep Canyelles
litografies 63 x 44

Obra de:

MAGÍ BALETA · MIQUEL BARCELÓ · JOAN BENNÀSSAR · ENRIQUE BROGLIA · MIQUEL BRUNET · RAMON CANET · PEP CANYELLES · MARIA CARBONERO · PEP COLL · ANA COMELLAR · CRISTINA ESCAPÉ · JOAQUIM ESCUDER · SOL FÀBREGA · ESPERANÇA GARCIA · JOAN GOMILA · ELLIS JACOBSON · RAFEL JUAN · ALEIX LLULL · MIRÓ LLULL · JULI RAMIS · J. CARLOS REGO · MANOLO REY · JOAN RIUTORT · ROCA FUSTER · HORACIO SAPERE · TOLO SEGUÍ · FEDERICO SOBERATS · ANTONI-O SOCIES · ALICIA VELA · LUIS VIVES · XAM

Suscripcions i venda: C/. Puresa, n.º 8 i C/. Pont i Vich, n.º 6-A - Tel. 72 57 61
Palma de Mallorca

II CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LENGUA CATALANA

LA NOSTRA LENGUA FETA MÚSICA

II CONGRÉS IN
TERNACIONAL DE LA
LENGUA
CATALANA
MCMVI 86

LLUIS
LLACH

MARIA
DEL MAR
BONET

MARINA
ROSSELL

PARC DE LA MAR, 4 DE MAIG A LES 21'00 H.

amb la col.laboració de

Baleares

Ultima Hora

antena3

RADIO
EU